

Підтримку надає:

Федеральне міністерство
продовольства і
сільського господарства

на підставі рішення
Німецького Бундестагу

Німецько-український
агрополітичний діалог

при Національній асоціації сільськогосподарських дорадчих служб України

Українсько-англійський глосарій термінів зі зміни клімату та сільського господарства

Київ 2019

Українсько-англійський глосарій термінів зі зміни клімату та сільського господарства

Про проєкт «Німецько-український агрополітичний діалог» (АПД)

Проєкт «Німецько-український агрополітичний діалог (АПД)» реалізується за підтримки Федерального Міністерства продовольства та сільського господарства (BMEL) з 2006р. і наразі до 2021р. та за його замовленням через виконавця ТОВ ГФА Консалтинг Груп, а також робоче співтовариство, яке складається з ТОВ ІАК Аграр консалтинг (ІАК), Лейбніц-Інституту аграрного розвитку в країнах з перехідною економікою (ІАМО) та ТОВ АФЦ Консультантс Інтернешнл. Реципієнтом проєкту виступає Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України «Дорада». При реалізації важливих заходів для розвитку ринку землі, використання державних земельних площ та приватизації АПД працює у кооперації з ТОВ з управління та реалізації земель (BVVG). Бенефіціаром проєкту виступає Міністерство аграрної політики та продовольства України.

Проєкт має підтримувати Україну в питаннях розвитку сталого сільського господарства, ефективної переробної промисловості та підвищення міжнародної конкурентоспроможності відповідно до принципів ринкової та регуляторної політик та з урахуванням потенціалу розвитку, який виникає в рамках Угоди про Асоціацію між ЄС та Україною. З цією метою Проєкт має надавати інформацію про німецький, зокрема, східнонімецький, а також міжнародний, європейський досвід з розробки рамкових аграрно-політичних умов, а також з організації відповідних аграрно-політичних установ.

Німецько-український
агрополітичний діалог

www.apd-ukraine.de

Автор/Упорядник

Оксана Девіс

riabchenko_oksana@nubip.edu.ua

Переклад

Юлія Кісільова

yuliia.kisilova@gmail.com

Виконавці

при Національній асоціації сільськогосподарських дорадчих служб України

Застереження про обмеження відповідальності

Цей звіт підготовлено за відповідальності Німецько-українського агрополітичного діалогу (АПД). Будь-які точки зору і результати, висновки, пропозиції та рекомендації, зазначені в ньому, належать автору і не обов'язково відповідають поглядам АПД.

Передмова та правове застереження

Із метою підвищення рівня обізнаності та покращення розуміння міжнародно встановленої термінології та визначень у сфері зміни клімату, що пов'язані із здійсненням сільськогосподарської діяльності, даний глосарій орієнтований на використання широкою аудиторією, що охоплює науковців, державотворців, виробників, студентів та інших зацікавлених користувачів. Таким чином, підбір, укладання та переклад термінів здійснювався відповідно до таких принципів:

- (I) вживаності та актуальності - кліматичні терміни підбиралися з урахуванням того, що вони можуть бути використанні або вже використовуються в сучасній термінології аграрної політики та галузі сільського господарства;
- (II) доступності - з огляду на орієнтованість словника на широку аудиторію текст перекладу поданий простою та доступною мовою із мінімальним вживанням вузькопрофесійних та складно зрозумілих термінів у визначенні, проте із максимальною передачею суті відповідно до тексту оригіналу.

До деяких перекладених визначень були застосовані незначні зміни з метою підвищення їх відповідності до смислового навантаження та для збільшення їх вживаності в загальному контексті.

Основними джерела для укладання оригінальних визначень слугували:

- Паризька угода
https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf
- Словники до спеціальних звітів Міжурядової групи експертів з питань зміни клімату
<https://www.ipcc.ch/srcccl-report-download-page/>
<https://www.ipcc.ch/sr15/chapter/glossary/>
- Публікації Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО)
<http://www.fao.org/publications/en>

Німецько-український агрополітичний діалог висловлює вдячність всім представникам робочої групи, які іціювали підготовку даного глосарію, а також всім експертам та організаціям, які надавали пропозиції щодо укладання термінології та їх перекладу, зокрема: Ігорю Букші, Наталі Висоцькій, Пеггі Гюнтер, Тамарі Кутоновій, Олені Маслюківській-Самберг, Олександрю Нечипоренко, Юлії Огаренко, Наталії Сеперович, Світлані Сидоренко, Анатолію Смалійчуку, Антоніні Платоновій, Галині Трипольській, Ользі Ходаківській, Флоріану Шерхорну, Миколі Шлапаку, Анатолію Шмураку та Катерині Шор.

Незважаючи на зусилля авторів щодо ретельної підготовки даного словника і перекладу термінів, автори не беруть на себе відповідальності за актуальність, всеосяжність та правильність визначень, використаних в оригінальних джерелах.

Список вживаних скорочень

AR4	Четверта доповідь про оцінку зміни клімату Міжурядової групи експертів з питань зміни клімату
AR5	П'ята доповідь про оцінку зміни клімату Міжурядової групи експертів з питань зміни клімату
CO ₂	Двоокис вуглецю/вуглекислий газ
N ₂ O	Закис азоту
pH	Водневий показник
BVG	Видалення вуглекислого газу
BVP	Валовий внутрішній продукт
ГЕФ	Глобальний Екологічний Фонд
ГСТП	Глобальна середня температура поверхні (Землі)
ГтС	Гігатони вуглецю
ЕТП	Екстремальні теплові події
ЄС	Європейський Союз
ЗЗЗЛГ	Землекористування, зміни у землекористуванні та лісове господарство
ЗКФ	Зелений кліматичний фонд
ЗОВ	Загальний органічний вуглець
ЗРК	Зниження ризику катастроф
ЗЧ	Зважені частинки
ІЗР	Інтегрований захист рослин
КОСГ	Клімато-орієнтоване сільське господарство
ЛОС	Летючі (леткі) органічні сполуки
МГЕЗК	Міжурядова група експертів з питань зміни клімату
НВВ	Національно-визначений внесок
ОНВВ	Очікуваний національно-визначений внесок
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ПГ	Парниковий газ
ППП	Потенціал глобального потепління
ПЗ	Політики та заходи
РКЗК ООН	Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату
РТК	Репрезентативні траєкторії концентрації
СЛІВЗ	Сільське господарство, лісове господарство та інші види землекористування
CH ₄	Метан
СНВР	Стратегія низьковуглецевого розвитку

СССЕР	Сценарії спільного соціально-економічного розвитку
США	Сполучені Штати Америки
УЗВ	Уловлювання та зберігання вуглецю
УРК	Управління ризиками катастроф
ФАО	Продовольча та сільськогосподарська організація ООН

Українсько-англійський глосарій термінів зі зміни клімату та сільського господарства

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
1,5 градуса за Цельсієм (1,5°C)	1.5°C degree [3]	Підвищення глобальної середньої температури в порівнянні з «доіндустріальним періодом». Відтоді на Землі вже стало на 1 градус тепліше.
Інтеграція/ врахування кліматичних аспектів	Mainstreaming [53]	Інтеграція кліматичних аспектів передбачає врахування (інтеграцію) фактору зміни клімату до чинних програм розвитку, політик, або стратегій управління, або тих, що розробляються, замість розробки окремих документів із адаптації та запобігання зміни клімату.
Агролісомеліорація	Agroforestry [5]	це інтегрований підхід до землекористування за якого деревні багаторічні рослини цілеспрямовано використовуються для формування ландшафтів, на яких здійснюється сільськогосподарська діяльність, в певній формі просторового розташування або тимчасовій послідовності. Агролісомеліорація важлива з точки зору запобігання та адаптації до зміни клімату.
Агрометеорологія	Agricultural meteorology [7]	Галузь метеорології, що займається вимірюванням та встановленням взаємозв'язків погоди та клімату з рослинництвом, тваринництвом та управлінням ґрунтами.
Адаптаційний потенціал	Adaptive capacity [3]	це здатність природної або антропогенної системи пристосовуватися до зміни клімату (включаючи мінливість клімату та екстремальні явища) щоб знизити потенційні збитки, скористатися сприятливими можливостями або подолати негативні наслідки.
Адаптаційні заходи	Adaptation measures [15]	Дії, спрямовані на зменшення вразливості до наслідків зміни клімату.
Адаптація	Adaptation [3]	Процес пристосування до існуючого або очікуваного клімату та його впливів. В антропогенних (людських) системах, метою адаптації є зменшення збитків або використання додаткових сприятливих можливостей. Антропогенне втручання у природні системи може сприяти пристосуванню до очікуваного клімату і його впливів.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Адаптація до зміни клімату (Адаптація)	Climate change adaptation (Adaptation) [22]	Пристосування у природних чи людських системах, як відповідь на фактичні або очікувані кліматичні впливи або їхні наслідки, що дозволяє знизити шкоду та скористатися сприятливими можливостями.
Адаптація-Запобігання ¹ Взаємодоповнення	Adaptation – Mitigation co-benefits [14]	Взаємодоповнення між політикою з адаптації та запобігання зміні клімату виявляється в тому випадку, коли політики та інвестиції, які впливають на викиди парникових газів, також зменшують несприятливі наслідки зміни клімату. Визначення цих допоміжних переваг може сприяти розробці безпрограшних сценаріїв. Однак, деякі заходи з адаптації можуть призвести до чистого зростання викидів
Адаптивне управління	Adaptive management [13]	Ітеративний (циклічний) процес планування, реалізації та зміни стратегій управління ресурсами відповідно до існуючих ризиків та у зв'язку з наявністю невизначеності та зміни. Адаптивне управління включає коригування підходів як відповідь на спостереження за їхніми наслідками та змінами в системі, викликаними ефектами зворотного зв'язку та іншими змінними.
Акліматизація	Acclimatization [3]	Фізіологічний процес пристосування організму до нових кліматичних умов та змін в навколишньому середовищі, таких як світло, температура або висота.
Альbedo	Albedo [20]	Частка сонячної радіації, відбитої поверхнею або об'єктом (часто виражається у відсотках). Поверхні, покриті снігом, характеризуються високим альbedo; альbedo поверхні ґрунтів варіюються від високого до низького; і поверхні, вкриті лісовою рослинністю, а також океани, характеризуються низьким альbedo. Планетарне альbedo Землі варіюється головним чином в результаті зміни хмарності і змін снігового і крижаного покриву, листової поверхні і рослинного покриву.

¹ В цьому глосарії термін "запобігання" вживане як відповідний переклад терміну "Mitigation". Проте, у деяких національних документах зустрічається термін "пом'якшення", що є відповідним терміну "запобігання".

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Альbedo земної поверхні	Land surface albedo [48]	Альbedo земної поверхні або відношення кількості відбитої від поверхні Землі променевої енергії до кількості падаючої променевої енергії є ключовим фізичним параметром суходолу, що контролює планетарний радіаційний енергетичний баланс. Зміни в поширенні снігового покриву і повеней, а також в фенології природної рослинності та сільськогосподарських культур супроводжуються значними змінами в альbedo земної поверхні. Тому довгострокові альbedo поверхні з абсолютною точністю до 0,02-0,05 потрібні для кліматичних, біогеохімічних, гідрологічних та погодних моделей прогнозування з різними резолюціями, як просторовими (від декількох сотень метрів до 5-30 км), так і часовими (від денного до місячного).
Антропогенний	Anthropogenic [20]	Такий, що спричинений господарською діяльністю людини
Антропогенні викиди (парникових газів)	Anthropogenic (greenhouse gas) emissions [3]	Викиди парникових газів, які пов'язані з діяльністю людини.
Антропогенні небезпеки	Man-made hazards [38]	Складні надзвичайні ситуації (конфлікти, голод, переміщене населення, виробничі аварії та транспортні аварії) - це небезпеки спричинені діяльністю людей, які трапляються в населених пунктах або поблизу них. До них можна віднести деградацію навколишнього середовища, забруднення та аварії.
Атмосфера	Atmosphere [3]	Газова оболонка, що оточує Землю. Суха атмосфера складається майже повністю з азоту (78,1% складу суміші за об'ємом) і кисню (20,9 % складу суміші за об'ємом), а також ряду газових домішок в невеликій кількості, таких як аргон (0,93 % складу суміші за об'ємом), гелій і радіаційно активні парникові гази, такі як вуглекислий газ (CO ₂) (0,035 % складу суміші за об'ємом) і озон (O ₃). Крім цього, атмосфера містить водяну пару (H ₂ O), що є парниковим газом, кількість якого варіюється в широких межах, але, як правило, становить близько 1 відсотка складу суміші за об'ємом. Атмосфера також містить хмари і аерозолі.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Атмосферні опади	Precipitation [20]	Всі рідкі і тверді частинки води, що випадають з хмар і досягають землі, такі як мряка, дощ, сніг, крупи, льодяний дощ та град.
Базовий (рівень/рік/сценарій)	Reference [20]	Див. Базовий рівень (Базова лінія)
Базовий рівень	Baseline [20]	Показник, або стан у порівнянні з яким вимірюються зміни. Базовий період - це період, щодо якого обчислюються аномалії
Базові сценарії	Baseline scenarios [20]	Сценарії, які ґрунтуються на припущенні про те, що не буде здійснюватиметься жодних програм або заходів із запобігання зміні клімату, крім тих, які вже діють і/або реалізуються в законодавчому порядку або які планується прийняти. Базові сценарії – це не прогнозні моделі, а є радше контрфактуальними (гіпотетичними) судженнями, які можуть сприяти залученню уваги до того рівня викидів, який матиме місце без подальших зусиль в розвитку кліматичної політики. Як правило, базові сценарії порівнюються потім зі сценаріями запобіганню зміні клімату, які складаються для досягнення різних цілей, пов'язаних з викидами парникових газів (ПГ), або зміною температури. Термін «базовий сценарій» використовується в якості взаємозамінного з терміном «вихідний сценарій» та «сценарій без політики». У різноманітній літературі цей термін також є синонімом терміну «Сценарій нормального розвитку». Хоча цей термін вийшов з вжитку через те, що нормальний розвиток у межах соціально-економічних прогнозів важко передбачити.
Безземельні системи у тваринництві	Landless livestock systems [6]	відносяться до тих систем, за яких мінімальна кількість землі відводиться під утримання тварин, як правило, на землі, яка не призначена для ведення тваринництва. Зазвичай, мова йде про дрібне виробництво у міських і приміських умовах.
Безпрецедентні кліматичні умови	Unprecedented climatic conditions [22]	визначаються в звіті РКЗК як такі, що не настали в жодному місці протягом 20 століття. Для них характерна висока температура з врахуванням фактору сезонних коливань та зміщенням опадів. Проте, інші фактори, крім температури та опадів, не використовуються для оцінки впливу кліматичних змін.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Біо-енергетична сировина ²	Bioenergy feedstock [22]	Живий або нещодавно відмерлий органічний матеріал ³ або його побічні продукти метаболізму.
Біоенергія	Bioenergy [22]	це енергія з із біологічних матеріалів (тваринного та рослинного походження), що не зазнали геологічних перетворень (викопне паливо). Біоенергетичне паливо може бути представлено у вигляді твердих (дерева, солома і т.д.) рідких (біоетанол, біодизель) та газоподібних (метан) видів палива для широкого діапазону використання, включаючи транспорт, опалення, виробництво енергії і приготування їжі.
Вакцини проти шлункового метаболізму жуйних тварин	Vaccines against rumen archaea [6]	Вакцини проти мікроорганізмів, які виробляють метан як побічний продукт метаболізму в умовах низького вмісту кисню (метаногенів) в рубці, що є потенційно корисним варіантом запобігання зміні клімату для жуйних тварин в системах випасу худоби.
Вартість адаптації	Adaptation costs [12]	Вартість планування, підготовки, сприяння та впровадження заходів з адаптації, включаючи перехідні витрати
Вегетаційні озеленення	Vegetation greening [22]	Збільшення фотосинтетично активної біомаси рослин, що випливає з даних супутникових спостережень
Вегетаційні потемніння	Vegetation browning [22]	Зменшення фотосинтетично активної рослинної біомаси, [наприклад, спричинено знелісненням], що визначається за даними супутникових спостережень
Верхня межа деревної рослинності	Treeline [22]	Висота над рівнем моря або відстань на південь чи північ від екватора, після якої дерева не ростуть
Вигоди від адаптації	Adaptation benefits [12]	Відвернені збитки або отримані вигоди внаслідок впровадження заходів з адаптації.

² У визначених випадках може вживатись термін поданий у відповідному національному законодавстві: "біомаса це продукти, що складаються повністю або частково з речовин рослинного походження, які можуть бути використані як паливо з метою перетворення енергії, що міститься в них, зокрема рослинні відходи сільського і лісового господарства". (Наказ №540 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/z1023-09>).

Проте при вживанні такої форми даного визначення повинна уточнюватись різниця між викопним паливом, що сформувалось із решток біомаси та зазначатись, що рештки тваринного походження можуть бути використані як біоенергетична сировина.

³ Такий біологічний матеріал, що не зазнав геологічних перетворень (не перетворився на викопне паливо).

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Видалення вуглекислого газу (ВВГ)	Carbon dioxide removal (CDR) [20]	Антропогенні заходи, що спрямовані на видалення та переміщення CO ₂ з атмосфери і у природні накопичувачі для довготривалого зберігання: в геологічних, наземних або океанських та інших резервуарах. До заходів відноситься людська діяльність, спрямована на розширення використання існуючих або потенційних біологічних та/або геохімічних поглиначів шляхом прямого захоплення та зберігання повітря, проте виключають природне поглинання CO ₂ , не обумовлене безпосередньою діяльністю людини.
Викиди парникових газів/ Емісія парникових газів	Greenhouse gas emissions [23]	Викид парникових газів та/або речовин з яких вони утворюються в атмосферу протягом визначеного періоду часу та на зазначеній території.
Викиди при видобутку і транспортуванні палива	Fugitive fuel emissions [40]	Викиди парникових газів, як побічні продукти або втрати чи втрати в процесі виробництва, зберігання або транспортування палива, наприклад, метану, що виділяється під час буріння та переробки нафти та газу, або витоку природного газу з трубопроводів.
Викопні види палива	Fossil fuels [22]	це невідновлювані види палива, які утворюються зі скам'янілих останків відмерлих рослин і тварин протягом мільйонів років. До цієї категорії палива відносять природний газ, вугілля, бензин, дизельне паливо та мазут (останні три - це продукти, які одержують внаслідок перероблення сирої нафти). Хоча викопне паливо є видом енергії і тепла, якому найбільше віддають перевагу, воно має великий вплив на навколишнє середовище. При спалюванні викопне паливо виділяє забруднюючі речовини, які включають в себе монооксид вуглецю, діоксид вуглецю, діоксид сірки, оксиди азоту і летючі органічні сполуки. Ці забруднюючі речовини сприяють виникненню різних екологічних проблем, таких як смог, кислотні дощі та зміна клімату.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Виплати за викиди вуглецю в атмосферу/ Система тарифів за викиди вуглецю	Carbon pricing [25]	це інструмент, який фіксує зовнішні витрати (екстерналії) від викидів парникових газів (ПГ) – збитки від викидів, за які платить громадськість, наприклад, пошкодження посівів, витрати на медичне обслуговування внаслідок теплових хвиль і посух, а також втрату майна в результаті повеней та зростання рівня моря - і прив'язує їх до джерела викидів через ціну. Зазвичай у вигляді ціни за викид двоокису вуглецю (CO2). Плата за викиди вуглецю допомагає перенести тягар за втрати від викидів парникових газів назад на тих, хто за це відповідає і на тих, хто може їм запобігати. Замість застосування регулювання щодо того хто, як і де повинен зменшувати викиди, даний підхід є економічним важелем, що дозволяє приймати рішення чи трансформувати свою діяльність у бік зниження викидів, або не змінювати виробничих підходів, проте оплачувати спричинену шкоду та витрати. Таким чином, загальна екологічна мета досягається найбільш гнучким та найменш витратним для суспільства способом.
Виплати за отриманими результатами	Results-Based Payments [42]	Фінальна стадія фінансового стимулювання у рамках реалізації програм "скорочення викидів від знеліснення та деградації" що надають фінансові стимули для країн, що розвиваються. Фінансове стимулювання здійснюється на підставі технічної оцінки, проведеної ООН, за критерієм зупиння знеліснення протягом певного періоду.
Відновлювальне землеробство (регенеративне сільське господарство)	Regenerative agriculture [22]	це система принципів та практик ведення сільського господарства, яка збільшує біорізноманіття, збагачує ґрунти, покращує вододіли та посилює екосистемні послуги. Відновлювальне землеробство має на меті захоплення вуглецю в ґрунтовій та надземній біомасі, з метою зміни напрямку розвитку сучасних світових тенденцій накопичення вуглецю в атмосфері на зворотній.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Відособлення (викидів парникових газів від економічного зростання)	Decoupling (of emissions from economic growth) [22]	Відособлення проявляється за умови, коли рівень тиску на довкілля (наприклад викидів CO ₂) не змінюється або зменшується за умови економічного зростання (наприклад зростання ВВП на душу населення). Відособлення може бути абсолютним або відносним. Абсолютне відособлення - це коли темпи зростання викидів CO ₂ залишаються постійними, або зменшуються при зростанні ВВП на душу населення.. Відносне відособлення проявляється тоді, коли темпи зростання викидів CO ₂ менш швидкі від темпів зростання ВВП на душу населення.
Вічна мерзлота (танення)	Permafrost (thaw) [22]	Частина землі, де ґрунти та материнські породи мають температуру, нижчу за 0 °C і містять підземний лід. Час існування — від декількох років до сотень тисяч років. Перебуває під загрозою танення через зміну клімату, що призводить до збільшення викидів вуглецю і метану.
Вміст органічного вуглецю в ґрунті	Soil organic carbon content [6]	Кількість вуглецю в пробі ґрунту щодо загального змісту мінералів. Вміст органічного вуглецю в ґрунті виражається в (масових) відсотках.
Впровадження	Implementation [22]	Заходи (законодавство чи нормативні акти, судові постанови чи інші заходи), які вживають уряди для інтеграції міжнародних угод у внутрішнє законодавство і політику.
Вразливість до зміни клімату	Vulnerability to climate change [23]	це ступінь реакцій людства, природної чи антропогенної системи на несприятливі наслідки зміни клімату, включаючи мінливість клімату й екстремальні явища. Вразливість залежить від характеру, порядку величини та швидкості зміни клімату та коливань, яким піддається система, її чутливості та здатності до адаптації.
Втрата рослинного покриву	Vegetation loss [22]	забезпечує оцінку кількості втраченої рослинності на одиницю площі..
Втрати після збору врожаю (післяжнивні втрати)	Post-harvest losses [59]	Втрати від стадії збору врожаю до стадії споживання, які настають в результаті сукупних якісних втрат, кількісних втрат та харчових відходів (споживачами). Це одна з найбільших проблем, яка впливає на економічне зростання в усьому світі. За оцінками Продовольчої та сільськогосподарської організації (ФАО), щороку втрачається 1/3 харчових продуктів.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Вуглецевий податок/ Податок за викиди двоокису вуглецю	Carbon tax [26]	Плата, що встановлюється за спалювання викопних видів палива (вугілля, нафта, газ). Більше того, (еко) податок за викиди двоокису вуглецю є основною політики щодо зменшення та, в кінцевому підсумку, відмови від використання викопних видів палива, спалювання яких дестабілізує та руйнує наш клімат ⁴ .
Вуглецевий ринок / ринок квот на викиди парникових газів	Carbon market [24]	Популярний, але оманливий термін для торговельної системи, за допомогою якої країни можуть купувати або продавати одиниці викидів парникових газів, намагаючись відповідати національним лімітам викидів, або за Кіотським протоколом, або за іншими угодами, такими як існують серед держав-членів Європейського Союзу. Термін походить від того, що вуглекислий газ займає найбільшу частку серед інших парникових газів, одиниця вимірювання яких "еквівалент двоокису вуглецю".
Вуглецевий слід	Carbon footprint [22]	Сукупні викиди вуглецю, які утворились внаслідок діяльності фізичної особи чи організації за певний проміжок часу, або сукупна кількість викидів вуглецю на одиницю виготовленої продукції
Геоінженерія	Geo-engineering [41]	Будь-яка технологія, яка може бути використана, для того щоб зупинити або навіть повернути назад зміну клімату
Глобальна середня температура поверхні (ГСТП)	Global mean surface temperature (GMST) [22]	Оцінка глобального середнього рівня приземних температур повітря над землею та морським льодом, а також температури поверхні моря над океаном, що не містить льоду, причому зміни зазвичай виражаються як відхилення від значення протягом певного періоду відліку. При оцінці змін в ГСТП також використовуються приповерхневі температури повітря над землею і океанами.
Глобальне потепління	Global warming [22]	Розрахункове збільшення Глобальної середньої температури поверхні (ГСТП) Землі у середньому за 30-річний період, або 30-річний період, орієнтованого на конкретний рік чи десятиліття, виражений відносно доіндустріального рівня, якщо не вказано інше. Враховуючи 30-річні періоди, що охоплюють минулі та майбутні роки, передбачається, що тенденція багаторічного потепління зберігатиметься.

⁴ В Україні ставка вуглецевого податку становить 10 грн. за 1 т CO₂. (Податковий кодекс, ст. 243.4)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Ґрунт як накопичувач вуглецю	Soil carbon reservoirs [64]	Ґрунти є найбільшим накопичувачем вуглецю у земному вуглецевому циклі. В ґрунтах зберігається дуже велика кількість вуглецю, що втричі більше ніж містить в собі рослинність та вдвічі більше кількості вуглецю в атмосфері.
Ґрунтозберігаюче землеробство	Conservation agriculture [28]	Узагальнений термін для методів обробітку ґрунту, а саме нульового, мінімального та/або гребневого обробітку ґрунту, щоб позначити, що інклюзивна практика має за ціль раціональне використання певних природних ресурсів задля їх збереження. Зазвичай, збереження як мінімум 30% ґрунтового покриву під поживними рештками після посіву характеризує нижню межу класифікації для ґрунтозберігаючого обробітку ґрунту або ґрунтозберігаючого землеробства, але інші цілі цієї діяльності включають покращення економічної ефективності та управління трудовими, матеріально технічними та природними ресурсами.
Ґрунтозберігаючий обробіток ґрунту	Conservation tillage [28]	це система землеробства, яка сприяє підтримці постійного ґрунтового покриву, мінімальному пошкодженню ґрунту (тобто відсутності оранки) та диверсифікації видів рослин. Цей підхід сприяє покращенню біорізноманіття та природних біологічних процесів над поверхнею землі та під нею, що в свою чергу сприяє підвищенню ефективності використання води, поживних речовин та підвищує стійкість виробництва сільськогосподарських культур.
Двоокис вуглецю/вуглекислий газ (CO ₂)	Carbon dioxide (CO ₂) [20]	CO ₂ – це газ природного походження, який також утворюється як побічний продукт при спалюванні викопних видів палива з вуглецевих відкладень, таких як вугілля, нафта і природний газ, спалювання біомаси, а також при зміні землекористування та промислових процесів (наприклад, виробництва цементу). CO ₂ є найзначнішим з антропогенних парникових газів (ПГ), які впливають на радіаційний баланс Землі.
Деградація земель	Land degradation [22]	Негативна тенденція, що позначається на стані земельних ресурсів, викликана прямими або непрямыми антропогенними процесами, а також антропогенною дією на зміну клімату, виражена у вигляді довгострокового скорочення і втрати як мінімум одного з наступних факторів: біологічна продуктивність ґрунтів, екологічна цілісність або цінність для людини.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Деградація лісів	Forest degradation [23]	Довгострокове скорочення різноманітних вигод від лісу, що включають деревину, біорізноманіття та інші продукти чи послуги, протягом тривалого періоду.
Декарбонізована економіка	Decarbonised economy	Див. Низьковуглецева економіка
Депонування (секвестрація) вуглецю	Carbon sequestration [22]	Процес видалення вуглецю з атмосфери та депонування його у накопичувачі, [зазвичай в ґрунті та біомасі]
Джерело	Source [23]	Будь-який процес або вид діяльності, в результаті якого в атмосферу проникають парниковий газ, аерозоль чи прекурсор парникового газу
Дії для протидії зміні клімату	Action on climate change [1]	дії, спрямовані на формування соціальної та політичної підтримки для обмеження та згодом зменшення концентрації парникових газів (ПГ) в атмосфері з метою запобігання зміні клімату. Інші дії, спрямовані на вирішення етичних та моральних аспектів кліматичної справедливості, особливо стосовно проявів очікуваної нерівності внаслідок адаптації до зміни клімату.
Діяльність із запобігання зміні клімату	Mitigation action [23]	Дії щодо обмеження масштабів або швидкості довготривалого глобального потепління та пов'язаних з цим наслідків. Запобігання зміні клімату зазвичай включає в себе скорочення антропогенних викидів парникових газів (ПГ).
Довгострокова глобальна температурна мета	Long-term temperature goal [23]	стримувати зростання глобальної середньої температури значно нижче 2°C від доіндустріального рівня і докладати зусиль з метою обмеження зростання температури до 1,5° C від доіндустріального рівня, погоджуючись, що це суттєво знизить ризики та наслідки зміни клімату. Ця довгострокова глобальна температурна мета була узгоджена Конференцією Сторін у грудні 2015 року.
Додаткові вигоди для адаптації та\ або запобігання зміні клімату	Co-benefits for Adaptation/Mitigation [22]	Див. Адаптація-Запобігання взаємодоповнення

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Додаткові вигоди запобіганню зміні клімату	Mitigation co-benefits [22]	Додаткові переваги від скорочення викидів парникових газів. Так прикладами політики спрямованої на запобігання зміні клімату є підвищення енергоефективності виробництва, розвиток відновлювальної енергетики та перехід на альтернативні види палива, що окрім впливу на стан забруднення повітря, сприяють розвитку технологічних інновацій, підвищенню енергетичної безпеки за рахунок диверсифікації джерел виробництва енергії, скороченню вартості пального та створенню додаткових робочих місць.
Доіндустріалізація (рівня температури)	Pre-industrial (levels of temperature) [23]	Багатовіковий період до початку великомасштабної промислової діяльності близько 1750 року. Референтний період 1850–1900 рр. використовується для наближення доіндустріального ГСТП. Більше див. Промислова революція
Економіка з низьким рівнем вичопного палива	Low-fossil-fuel economy (LFFE) [52]	Див. Низьковуглецева економіка
Екосистемна адаптація / Адаптація на основі екосистемного підходу	Ecosystem-based adaptation [35]	Використання біорізноманіття та екосистемних послуг як частини загальної адаптаційної стратегії. При адаптації на основі екосистемного підходу використовується цілий ряд можливостей щодо забезпечення сталого управління, збереження і відновлення екосистем для надання послуг, які дозволяють людям адаптуватися до несприятливих впливів змін клімату. Така адаптація може бути економічно ефективною і створювати додаткові соціальні, економічні та культурні вигоди та сприяти збереженню біорізноманіття.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Екстремальні погодні явища	Extreme weather events [23]	<p>або Екстремальна погода, поява значення змінної погоди вище (або нижче) порогового значення поблизу верхньої (або нижньої) межі діапазону спостережень в конкретному регіоні. За масштабами різняться від незначних (смерч, град) до дуже потужних (посуха, тепла хвиля). Явище, прояв якого не типовий для конкретного місця і визначеної пори року. За визначенням, характеристики того, що називають екстремальною погодою, в абсолютному значенні можуть варіюватися в залежності від того чи іншого місця. Якщо режим екстремальної погоди зберігається деякий час, наприклад, протягом сезону, то його можна також, класифікувати як екстремальне кліматичне явище, особливо якщо він призводить в середньому або в цілому до явища, яке само по собі є екстремальним (наприклад, посуха або сильні дощі протягом сезону).</p>
Екстремальні теплові події (ЕТП) [22]	Extreme Heat Events (EHE) [22]	<p>Визначаються як тривалі періоди аномальної та некомфортної жаркої та часто вологої погоди. З точки зору охорони здоров'я наслідки для здоров'я від екстремальних теплових подій включають теплові судоми, теплове виснаження, гіпертермія та тепловий удар. З точки зору метеорології визначення ЕТП можна класифікувати за такими основними критеріями: 1. Денний тепловий показник: Добова максимальна температура, денна ефективна температура (тепловий індекс) та добова різниця температур використовуються як показники в дослідженнях, що вивчають визначення ЕТП. 2. Тривалість: Кількість днів поспіль надзвичайної спеки, необхідних для фіксування екстремальної теплової події. За даними існуючих визначень, мінімальна тривалість коливається від двох до чотирьох днів.</p>
Емісія парникових газів (Викиди)	Emissions [3]	<p>це будь-які викиди газів, такі як вуглекислий газ, які спричиняють глобальне потепління, головну причину зміни клімату. Вони можуть бути різного масштабу: від вихлопу з автомобіля або метану від корови, або більш масштабні, наприклад, від вугільних електростанцій та важкої промисловості загалом.</p>

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Енергія з відновлювальних джерел	Renewable energy [20]	Енергія, вироблена з джерел, що не виснажуються або можуть поповнюватися протягом життя людини. Найбільш поширеними прикладами є вітер, сонячна енергія, геотермальна енергія, біомаса і гідроенергетика, на відміну від невідновлюваних джерел, таких як викопні види палива.
Енергоефективність	Energy (use) efficiency [3]	Зменшення кількості спожитої енергії на одиницю продукції - це ефективний спосіб для зменшення виробничих витрат та зменшення викидів. Наприклад, молочні ферми розглядають як такі, що мають великий потенціал для підвищення енергоефективності. Енергія використовується для доїння, охолодження та зберігання молока, нагрівання води, освітлення та вентиляції. В розвинених країнах на молочних фермах охолодження молока, як правило, потребує найбільших витрат електроенергії.
Ерозія ґрунтів	Soil erosion [22]	це природний процес, який впливає на всі форми рельєфу. У сільському господарстві ерозія ґрунту означає виснаження верхнього шару ґрунту під дією природних процесів води і вітру або антропогенних процесів, що пов'язані із сільськогосподарською діяльністю, наприклад, обробітком ґрунту.
Ефект переливу	Spill-over effects [42]	Резонанс в країнах, що розвиваються, спричинений діями розвинених країн зі скорочення викидів парникових газів. Наприклад, скорочення викидів у розвинених країнах може зменшити попит на нафту, а отже, і міжнародні ціни на нафту, що призведе до більшого використання нафти та збільшення викидів у країнах, що розвиваються, частково компенсуючи початкові скорочення.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Ефективність сільськогосподарського виробництва	Agricultural productivity [17]	Вимірюється як співвідношення надходжень та витрат в результаті ведення від сільськогосподарського виробництва. Окремо кожний вид продукції можна виміряти в натуральних показниках (вага). Проте сукупний обсяг виробництва потребує іншого підходу, оскільки різна сільськогосподарська продукція має різну щільність. Отже, для оцінки сукупного обсягу отриманої продукції застосовується вартісний показник - ринкова вартість кінцевої продукції, що виключає проміжні продукти, такі, як, наприклад, кукурудзяний силос, який використовується в м'ясній промисловості. Вартість виробництва продукції можна порівняти з різними видами витрат, такими як витрати на працю та землю (врожайність). Це так звані часткові показники продуктивності.
Загальний вміст вуглецю	Total carbon budget [20]	Оцінені сукупні чисті глобальні антропогенні викиди CO ₂ від доіндустріального періоду до того часу, коли антропогенні викиди CO ₂ досягнуть нуля, що може призвести до сповільнення глобального потепління до заданого рівня, враховуючи вплив інших антропогенних викидів.
Загальний органічний вуглець (ЗОВ)	Total organic carbon (TOC) [66]	Кількість вуглецю, що міститься в органічній сполуці, і часто використовується в якості непрямого показника якості води або чистоти фармацевтичного виробничого обладнання. ЗОВ може також вказувати на кількість органічного вуглецю в ґрунті або в геологічній формації, зокрема, материнську породу для видобутку нафти, з приблизним мінімумом в 2%. Середній вміст ЗОВ в морських поверхневих відкладеннях складає: 0,5% в глибоководних районах океану, та 2% вздовж східних окраїн.
Залишок вуглецевого бюджету	Remaining carbon budget [20]	Див. Загальний вміст вуглецю
Запас органічного вуглецю в ґрунті	Soil organic carbon stocks [6]	Маса вуглецю в зразку з відомою об'ємною густиною. Запаси органічного вуглецю в ґрунті зазвичай виражаються в тоннах або міліграмах на гектар для номінальної глибини і зазвичай обмежуються фракцією розміром <2 мм.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Запаси вуглецю	Carbon stocks [22]	Кількість вуглецю, що міститься в «накопичувачах», тобто в природних резервуарах або штучних системах, які мають здатність накопичувати або виділяти вуглець. Вуглець (С) накопичується в п'яти різних природних резервуарах: (1) надземна біомаса; (2) підземна біомаса; (3) лісова підстилка; (4) відмерлі дерева/ деревні відходи; і (5) ґрунт.
Запаси вуглецю в лісі	Forest carbon stocks [23]	це вуглець, який був видалений з атмосфери і депонований в лісовій екосистемі, переважно в живій біомасі та ґрунті, та меншою мірою також у мертвій деревині та підстилці.
Запобігання зміні клімату	Climate change mitigation [22]	Людська діяльність з метою зменшення джерел парникових газів або посилення їх поглинання. Наприклад, більш ефективне використання викопного палива для промислових процесів або виробництва електроенергії, перехід на сонячну енергію або енергію вітру, покращення практик землекористування для забезпечення поглинання більшої кількості вуглекислого газу з атмосфери.
Заходи	Measures [20]	це технології, процеси та практики, що сприяють запобіганню та адаптації до зміни клімату, наприклад, технології відновлюваної енергії, процеси мінімізації відходів та пересування громадським транспортом.
Заходи з управління пасовищами	Pasture management measures [6]	передбачають посів поліпшених сортів для рослинного покриття пасовищ, як правило, замінюючи місцеві трави більш врожайними та більш засвоюваними кормами, включаючи багаторічні кормові культури, пасовища та бобові.
Заходи щодо запобігання зміні клімату	Mitigation measures [22]	Засоби запобігання, зменшення або контролю несприятливих впливів на навколишнє середовище (до яких відноситься відшкодування будь-якої шкоди навколишньому середовищу, спричиненої цими впливами) шляхом заміни, відновлення, відшкодування чи будь-якими іншими способами. Переважно, до заходів щодо запобігання зміні клімату відносяться заходи спрямовані на скорочення викидів парникових газів.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Збереження лісів	Forest conservation [23]	це практика планування та підтримання лісовкритих площ з метою отримання вигод та забезпечення сталого розвитку майбутніх поколінь. Збереження лісів передбачає утримання природних ресурсів у лісі, корисних як для людини, так і для екосистеми. Збереження лісів спрямоване на підтримку, планування та вдосконалення лісовкритих площ.
Зважені частинки (ЗЧ)	Particulate matter (PM) [20]	Дуже маленькі тверді частинки, що виділяються при спалюванні біомаси та викопних видів палива. ЗЧ може складатися з самих різних речовин. Найбільш небезпечними для здоров'я є частинки діаметром 10 нанометрів або менші, які зазвичай позначаються як ЗЧ10 (або PM10 від Particulate Matter).
Зелений кліматичний фонд	Green Climate Fund (GCF) [42]	Зелений кліматичний фонд був створений як оперативний орган фінансового механізму РКЗК ООН для надання допомоги країнам, що розвиваються для здійснення діяльності з запобігання та адаптації до зміни клімату із метою запобігання її настання. Його штаб-квартира розміщена в місті Інчхон, Південна Корея. Фонд був створений для обмеження або зменшення викидів парникових газів у країнах, що розвиваються, та для допомоги у адаптації до неминучих наслідків зміни клімату.
Землекористування	Land use [22]	Сукупність заходів, видів діяльності та вкладених ресурсів в межах даного виду рослинного покриву (комплекс робіт, виконуваних людьми). Термін землекористування також використовується в сенсі соціально-економічних завдань, для вирішення яких здійснюється управління земельними ресурсами (наприклад, організація пасовищного господарства, заготівля лісоматеріалів і заповідання).
Землекористування, зміни у землекористуванні та лісове господарство (ЗЗЗЛГ)	Land use, land-use change, and forestry (LULUCF) [22]	Сектор інвентаризації парникових газів, який охоплює викиди та абсорбцію парникових газів, що виникають внаслідок, безпосередньої діяльності людини при землекористуванні, змінах у землекористуванні та лісовому господарській діяльності.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Зміна клімату	Climate change [23]	Суттєва та тривала зміна у статистичному розподілі середніх погодних умов або їхньої мінливості протягом тривалого періоду часу (зазвичай кілька десятиліть або більше). Чинниками зміни клімату можуть бути природні внутрішні процеси або зовнішні впливи, такі як, коливання сонячної радіації, виверження вулканів, та стійкі зміни антропогенного походження в складі атмосфери або в практиці землекористування. Згідно зі статтею 1 Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату (РКЗК ООН) зміна клімату визначається наступним чином: «зміна клімату, яка прямо або непрямо обумовлена діяльністю людини, породжує зміни у складі глобальної атмосфери і накладається на природне коливання клімату, що спостерігаються протягом порівняльних періодів часу» [класичним періодом вважається 30 років]. Таким чином, РКЗК ООН проводить відмінність між зміною клімату, обумовлену діяльністю людини, і мінливістю клімату, обумовлену природними причинами.
Зміни у землекористуванні	Land-use change [22]	Визначається як викиди парникових газів внаслідок людської діяльності, які або змінюють спосіб використання земельної ділянки (наприклад, вирубка лісів для сільськогосподарського використання землі), або впливають на кількість біомаси в існуючих запасах біомаси (наприклад, ліси, зелені насадження в населених пунктах, деревна рослинність саван тощо).
Зміцнення потенціалу	Capacity building [3]	В умовах зміни клімату процес розвитку технічних навичок та інституціональної спроможності в країнах, що розвиваються, та в країнах в яких відбувається процес переходу до ринкової економіки, щоб вони могли ефективно виконувати та звітувати про виконання Конвенції.
Знеліснення	Deforestation [22]	Перетворення лісовкритих ділянок в нелісові, [тим самим спричиняючи викиди CO ₂].

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Зниження ризику катастроф (ЗПК)	Disaster risk reduction (DRR) [32]	Концепція та практика зниження ризику катастроф за допомогою систематичних зусиль з аналізу та зменшення причинних факторів катастроф. До зниження ризику катастроф відносять: зменшення незахищеності перед небезпекою, вразливості людей та майна; обґрунтоване управління земельними ресурсами; розвиток систем раннього оповіщення про несприятливі події та підвищення ступенів готовності до їхнього настання. ЗПК має за мету зменшення шкоди, спричиненої природними небезпеками, такими як землетруси, повені, посухи та циклони, за допомогою етики запобігання.
Зобов'язання щодо боротьби зі зміною клімату	Climate change commitment [22]	Через теплову інертність океану та повільні процеси в кріосфері та поверхні землі, клімат продовжив би змінюватися, навіть якщо газовий склад атмосфери був би закріплений за сьогоднішніми значеннями. Минулі зміни газового складу атмосфери призвели до змін клімату які тривають і досі, і триватимуть, допоки зберігається радіаційний дисбаланс і поки всі компоненти кліматичної системи не пристосовуються до нового стану. Подальша зміна температури після того, як газовий склад атмосфери підтримується на постійному рівні, називається зобов'язанням щодо постійного температурного режиму газового складу атмосфери або просто обов'язковим нагріванням. Зобов'язання щодо боротьби зі зміною клімату також включають інші майбутні зміни, наприклад, в гідрологічному циклі, в екстремальних погодних явищах, в надзвичайних кліматичних подіях та в зміні рівнів морів. Постійне зобов'язання щодо викидів - це таке зобов'язання щодо боротьби зі зміною клімату, результатом якого буде дотримання стабільного рівня антропогенних викидів, а зобов'язання щодо нульових викидів - це таке зобов'язання щодо боротьби зі зміною клімату, коли рівень викидів дорівнює нулю.
Зональний обробіток ґрунту	Zone tillage [29]	Див. Смуговий обробіток ґрунту
Індустріальне сільське господарство	Industrial agriculture [22]	Див. Традиційне сільське господарство

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Інтегроване управління родючістю ґрунту	Integrated soil fertility management (ISFM) [21]	Застосування практик, які покращують ґрунтовий покрив та зменшують пошкодження ґрунту має вирішальне значення для посилення стійкості виробничих систем. Прикладом таких практик є бобові сидерати, азотфіксуючі дерева що виконують агролісомеліоративні функції, компостування та управління рештками життєдіяльності тварин.
Інтегрований захист рослин (ІЗР)	Integrated pest management [47]	це сукупність засобів і методів боротьби зі шкідниками та хворобами сільськогосподарських культур, при якій максимально можлива кількість методів боротьби з шкідниками використовується екологічно гармонійним чином та забезпечують надійний захист рослин і екологічну рівновагу довкілля. Інтегрований захист рослин вирішує серйозні екологічні проблеми, викликані інтенсивним використанням потужних хімічних пестицидів. ІЗР зводить до мінімуму використання пестицидів та поєднує їхнє застосування з біологічними методами боротьби зі шкідниками включаючи розведення стійких до шкідників сортів сільськогосподарських культур, розробки методів вирощування культур, які перешкоджають розмноженню шкідливих організмів, випуск хижаків або паразитів, які здатні пригнічувати шкідників, та розміщення феромонних пасток з нанесеними біологічно активними речовинами, які виділяють шкідники для притягування до себе особин свого виду.
Канкунська рамкова програма з адаптації	Cancun Adaptation Framework [23]	Сторони прийняли Канкунську рамкову програму з адаптації як частину Канкунських угод на Конференції сторін Рамкової Конвенції ООН зі зміни клімату в Канкуні, Мексика (COP 16 / CMP 6), 2010. Канкунські угоди включають погоджене Сторонами положення щодо посилення діяльності з адаптації, зокрема, шляхом міжнародного співробітництва та узгодженого розгляду питань, що стосуються адаптації відповідно до Конвенції.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Кількісні цільові показники скорочення викидів у масштабах усієї економіки	Quantified economy-wide emission reduction target [62]	<p>Більшість Сторін (Паризької угоди) - загалом 157 - повідомили про цільові показники скорочення викидів у масштабах усієї економіки в межах своїх національно визначених внесків (НВВ). Це цілі високого рівня, про які повідомляють на національному рівні без прив'язки до конкретного сектора. Вони допомагають країнам гарантувати, що галузеві цілі та політики доповнюють необхідні дії.</p> <p>Між тим, менше третини - всього 57 країн та ЄС - кількісно визначили загальноекономічні цілі у рамках внутрішнього законодавства чи політики, в результаті чого в 139 країнах взагалі немає визначених цілей такого роду. Більш того, тільки 17 країн мають визначені загальноекономічні цілі у рамках внутрішнього законодавства чи політики, які є, принаймні, такими ж амбітними, як і їхнє цільове завдання НВВ. Хоча в цю групу входять кілька країн, які є великими джерелами викидів парникових газів, такі як Японія, Канада та Індонезія, більшість з них до таких не відносяться. Інша проблема полягає в тому, що між НВВ та національними законами та політиками часто зустрічаються різні типи цілей - наприклад, абсолютний цільовий показник по зниженню викидів в порівнянні з відсотковим цільовим показником.</p>
Клімат	Climate [23]	<p>Сукупні або загалом переважаючі погодні умови регіону, такі як температура, тиск повітря, вологість, кількість опадів, кількість сонячної радіації, стан хмарності та вітри протягом року, в середньому за кілька років. Клімат, у вузькому сенсі цього слова, зазвичай визначається, як середній режим погоди або, більш чітко визначається, як статистичний опис середньої величини та мінливості відповідних кількісних параметрів протягом періоду часу, який може варіювати від декількох місяців до тисяч або мільйонів років. Згідно з визначенням Всесвітньої Метеорологічної Організації класичним періодом для усереднення цих змінних є період у 30 років. Відповідними кількісними параметрами найбільш часто є такі приземні змінні, як температура, опади і вітер. У більш широкому сенсі, клімат визначається як стан кліматичної системи, включаючи її статистичний опис.</p>

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Кліматична система	Climate system [23]	це дуже складна система, що складається з п'яти основних компонентів: атмосфери, гідросфери, біосфери, геосфери та їх взаємодії. Кліматична система розвивається з часом під впливом власної динаміки та внаслідок зміни зовнішніх чинників, які впливають на клімат (їх називають факторами впливу). Зовнішні фактори включають природні явища (такі, як виверження вулканів та зміни сонячної активності), а також антропогенні зміни складу атмосфери та зміни в землекористуванні.
Кліматична справедливість	Climate justice [27]	Формується шляхом пов'язування наслідків зміни клімату з поняттями справедливості, зокрема екологічної справедливості та соціальної справедливості, а також шляхом вивчення таких питань, як рівність, права людини, колективні права та історичні обов'язки щодо зміни клімату. Принциповою пропозицією кліматичної справедливості є те, що на найменш відповідальних за зміни клімату покладений найважчий тягар наслідків
Кліматичне прогнозування	Climate prediction [20]	або передбачення клімату - це результат спроби дати оцінку (виходячи з конкретного стану кліматичної системи) фактичної еволюції клімату в майбутньому, наприклад, на сезонному, міжрічному або десятирічному тимчасових масштабах. Оскільки еволюція клімату може бути дуже чутливою до початкових умов, такі прогнози, як правило, носять ймовірнісний характер.
Кліматичне фінансування	Climate finance [24]	Термін, що використовується для позначення місцевого, національного або транснаціонального фінансування, яке може надходити з державних, приватних та альтернативних джерел фінансування. Кліматичне фінансування має вирішальне значення для подолання зміни клімату через те, що необхідні масштабні інвестиції для суттєвого зменшення викидів та адаптації до негативних наслідків та зменшення наслідків зміни клімату.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Кліматичні змінні	Climatic variables [22]	або Основні кліматичні змінні, це фізична, хімічна або біологічна змінна або група пов'язаних змінних, які в значній мірі сприяють визначенню характеристик клімату Землі. Глобальна система спостереження за кліматом (ГССК) наразі визначає 54 основні кліматичні змінні. Набори даних про основні кліматичні змінні надають емпіричні докази, необхідні для розуміння та прогнозування еволюції клімату, для керівництва заходами щодо запобігання та адаптації до зміни клімату, для оцінки ризиків та можливості віднесення кліматичних подій до першопричин та для підтримки кліматичних послуг.
Кліматичні зони	Climate zones [22]	Ділянки земної поверхні яким притаманні відмінні кліматичні умови, які виникають із сходу на захід навколо Землі та можуть бути класифіковані з використанням різних кліматичних параметрів. Як правило, кліматичні зони у вигляді широких смуг опоясують Землю та простягаються навколо полюсів. У деяких районах, кліматичні пояси перериваються гірськими масивами та океанами.
Кліматичні послуги	Climate services [23]	це надання кліматичної інформації для сприяння прийняттю рішень. Послуга повинна відповідати потребам користувачів та ґрунтуватися на науково достовірній інформації та досвіді, та вимагає відповідної взаємодії між користувачами та постачальниками.
Клімато-орієнтоване сільське господарство (КОСГ)	Climate-Smart Agriculture [22]	Система сільського, лісового та рибного господарства, орієнтованого на підвищення продуктивності праці, активізації діяльності щодо адаптації та підвищення стійкості до зміни клімату, скорочення і/або припинення викидів парникових газів, де це можливо, та сприяє досягненню національної продовольчої безпеки та цілей сталого розвитку. У цьому визначенні основна мета КОСГ визначається як продовольча безпека та розвиток, тоді як продуктивність, адаптація та запобігання зміні клімату визначаються, як три взаємопов'язані базові положення, необхідні для досягнення цієї мети.
Кліматотворні чинники	Climate-related factors [22]	різні механізми зовнішнього впливу, найбільш важливим з яких є Сонце. Крім того, прямиий вплив діяльності людини на кліматичну систему вважається зовнішнім впливом.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Корми з низьким рівнем викидів	Low-emission feed [6]	це кормові ресурси з низьким вуглецевим слідом, що є ще одним способом зменшення викидів, особливо для географічно сконцентрованих систем виробництва свиней та птиці. До кормів із низьким рівнем викидів відносять кормові культури, які були вирощені в умовах ґрунтозберігаючого землеробства на типовій ріллі або такі, що вирощені на площах, що не були нещодавно розширені на лісові землі або природні пасовища. Побічна продукція рослинництва та агропродовольчої галузі також відносяться до кормів із низьким рівнем викидів.
Леткі органічні сполуки (ЛОС)	Volatile Organic Compounds (VOCs) [20]	Важливий клас органічних хімічних забруднювачів повітря, які є летючими при природному стані повітря. Для позначення ЛОС також використовують терміни: гідровуглеці (ГВ), хімічно активні органічні гази (ХОГ), та неметанові леткі органічні речовини (НМЛОР). НМЛОР є основними вихідними елементами (разом з оксидом азоту (NOx) та оксидом вуглецю (CO) для утворення таких фотохімічних окислювачів, як озон (O3).
Лісорозведення	Afforestation [3]	Це заходи з висаджування дерев з метою створення нових лісових масивів на землях, що донедавна були під сільськогосподарськими культурами або деревами. [Лісорозведення призводить до депонування вуглецю і, таким чином, є одним з найбільш поширених варіантів дій щодо запобігання зміні клімату.] У контексті Спільної аграрної політики ЄС цей термін стосується заходів, що співфінансуються Європейським Союзом, для заохочення створення нових лісових масивів з метою покращення умов навколишнього природного середовища.
Міжнародна консультація та розгляд (МКР)	International consultation and analysis (ICA) [22]	Процес в рамках Конвенції, відповідно до якого оновлені дворічні звіти Сторін, а саме країн, що розвиваються, розглядаються за допомогою технічного розгляду та стимулюючого обміну думками, таким чином, який не є нав'язливим і каральним та поважає національний суверенітет. Процес, спрямований на підвищення прозорості дій із запобігання зміні клімату та їхніх наслідків.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Міжнародна оцінка та огляд	International assessment and review (IAR) [22]	Процес, в рамках якого розглядаються дворічні звіти від розвинених країн, Сторін Конвенції, шляхом технічного огляду інформації та багатосторонньої оцінки виконання кількісних цільових показників зі скорочення викидів в масштабі всієї економіки. Цей процес проводиться ретельним, надійним та прозорим способом для сприяння порівняльності та зміцненню довіри.
Міжурядова група експертів з питань зміни клімату (МГЕЗК)	Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) [22]	МГЕЗК, заснована у 1988 році Всесвітньою метеорологічною організацією та Програмою Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища, проводить огляд всесвітньої науково-технічної літератури та публікує звіти оцінки стану викидів, які широко визнані найбільш надійними існуючими джерелами інформації щодо зміни клімату. МГЕЗК також працює над розробкою методологій та відповідає на конкретні запити від відокремлених органів Конвенції, залишаючи проте МГЕЗК незалежним від Конвенції органом.
Наземні заходи для запобігання зміні клімату	Land-based mitigation measures [49]	Портфель заходів, в якому різні наземні заходи поєднанні з унікальними природними і соціально-економічними умовами конкретних регіонів. Такий підхід аналогічний підходу, що застосовується в фінансах, коли надійний фінансовий портфель може в цілому працювати добре, навіть якщо деякі його елементи неефективні або не працюють. Виокремлюють чотири категорії наземних заходів для запобігання зміні клімату з глобальним потенціалом: 1) біоенергетика та уловлювання та зберігання двоокису вуглецю; 2) лісовідновлення та лісовідтворення; 3) лісорозведення; 4) внесення біовугілля в ґрунт. Всі ці заходи покращують поглинання вуглецю та можуть бути виконані у великих масштабах та в різних кліматичних зонах і екологічних умовах, хоча їхня ефективність і вартість будуть варіюватися.
Накопичувачі (вуглецю)	Reservoirs [3]	Компонент або компоненти кліматичної системи, в яких відбувається накопичення парникового газу або прекурсора парникового газу. Загальна кількість вуглецю в породі-вуглецю, який бере участь у вуглецевому циклі традиційно вимірюють в одиницях гігатонів вуглецю, або ГтС, для виявлення мільярд тонн вуглецю.
Наслідки зміни клімату	Effects of climate change [12]	Див. Наслідки зміни клімату

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Наслідки зміни клімату [23]	Climate change impacts (Effects of climate change) [23]	<p>Наслідки зміни клімату, які впливають на фізичну, біологічну та людську системи.</p> <p>По-перше, коливання фізичних систем планети можна спостерігати при таненні льоду на полюсах Землі, які водночас викликають льодовиковий регрес, танення снігу, потепління та танення вічної мерзлоти, затоплення в річках та озерах, посуху в річках та озерах, берегову ерозію, підвищення рівня моря та екстремальні природні явища.</p> <p>У біологічних системах, відбувається загибель флори і фауни в наземних і морських екосистемах, пожежі та переміщення флори і фауни в пошуках кращих умов існування.</p> <p>В людських системах, зміна клімату впливає та знищує сільськогосподарські культури та харчове виробництво, викликає хвороби і смерть, руйнування і втрату засобів до існування та міграцію кліматичних біженців</p>
Національно- визначений внесок (НВВ)	Nationally Determined Contribution (NDC) [23]	означає національно визначену мету скорочення викидів парникових газів на основі статті 4 Паризької угоди та зусиль щодо запобігання зміні клімату, для досягнення поставленої мети. Сторони подають інформацію щодо очікуваного національно-визначеного внеску (ОНВВ) до секретаріату Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату (РКЗК ООН) як проект НВВ до ратифікації Паризької угоди. ОНВВ офіційно реєструється в Організації Об'єднаних Націй як НВВ після ратифікації Паризької угоди, і кожна Сторона зобов'язана виконати свій НВВ ⁵ .
Невизначеність	Uncertainty [13]	Дефіцит знань, що може бути результатом браку інформації, неузгодженість термінології, та невизначеність того що відомо чи вірогідно. Джерела невизначеності можуть різнитися - від неточності даних до нечітко визначених концепцій або термінології, або невизначених перспективних оцінок поведінки людини. Тому невизначеність може бути виражена кількісними одиницями виміру (наприклад, функція густини (щільності) ймовірностей) або якісними твердженнями (наприклад, відображаючи судження групи експертів).

⁵ Кабінет Міністрів України схвалив перший НВВ України 16 вересня 2015 року, який пізніше було подано до секретаріату РКЗК ООН. Очікується, що другий НВВ України буде розроблено у 2020 році.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Невуглецеві вигоди	Non-carbon benefits [23]	Інші позитивні результати, окрім скорочення викидів від зберігання та/або секвестрації вуглецю в результаті скорочення вирубок лісів, усунення деградації землі та іншої діяльності. Невуглецеві вигоди часто діляться на 3 основних типи: соціальні, екологічні та управлінські.
Незахищеність	Exposure [22]	Присутність людей та/або наявність засобів до існування, видів чи екосистем, екологічних послуг та ресурсів, інфраструктури або економічних, соціальних чи культурних активів в місцях і умовах, які могли б зазнати несприятливого впливу. Див. також Вразливість.
Нейтральний рівень емісії	Carbon neutral [3]	Процес в результаті якого формується нульовий баланс викидів CO ₂ . Наприклад, зростаюча біомаса поглинає вуглець з атмосфери, але при спалюванні відбувається емісія газу. Нейтральний рівень емісії вуглецю досягається за умови, якщо кількість поглинання та емісії вуглецю буде однаковою. Компанії або країни також можуть досягти нейтрального рівня емісії вуглецю завдяки вуглецевим компенсаціям.
Неорганічний вуглець ґрунту	Soil inorganic carbon [6]	складається з мінеральних форм вуглецю які утворились в результаті вивітрювання материнської породи, або в результаті реакції ґрунтових мінералів з атмосферним двоокисом вуглецю. Карбонатні мінерали є домінуючою формою ґрунтового вуглецю в пустельному кліматі. Органічний вуглець в ґрунті присутній у формі органічної речовини ґрунту.
Неринкові ("м'які") технології	Non-market-based ("soft") technologies [12]	Неринкові технології запобігання та адаптації до зміни клімату стосуються діяльності в галузі нарощування потенціалу, зміни поведінки, побудови інформаційних мереж, тренінгів та досліджень для контролю, зменшення або запобігання антропогенних викидів парникових газів в енергетиці, транспортуванні, лісовому господарстві, сільському господарстві, промисловості та секторах поводження з відходами, для посилення абсорбції поглиначами та полегшення адаптації.
Несприятливі наслідки зміни клімату	Adverse effects of climate change [16]	Зміни у фізичному середовищі або біоті, що викликані зміною клімату, і дуже негативно впливають на склад, стійкість або продуктивність природних і антропогенно-природних екосистем, або на функціонування соціально-економічних систем, або на здоров'я і добробут людини.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Нестача води в посушливих районах	Dryland water scarcity [22]	Відсутність достатніх доступних водних ресурсів для задоволення потреб водокористування в регіоні.
Низьковуглецева економіка	Low-carbon economy (LCE) [22]	це система, мета якої - мінімізувати викид парникових газів, при цьому зберігаючи всі функції та завдання звичайної економіки. Формування такої структури є довгостроковою метою країн, які намагаються зменшити наслідки глобального потепління. Рух в напрямку низьковуглецевої економіки розпочався з підписання Кіотського протоколу, який закликав країни скоротити викиди вуглецю і був продовжений підписанням Паризької угоди в 2015 році. Це економіка, яка функціонує, використовуючи джерела з низьким рівнем викидів вуглецю та інших парникових газів (ПГ) в біосферу.
Низьковуглецевий розвиток	Low-carbon development [20]	Інвестування в інфраструктуру низьковуглецевої економіки, збільшення вкладення капіталу та людських ресурсів у сектори низьковуглецевої економіки, реалізацію сталого розвитку в лісовому секторі економіки та вдосконалення людського капіталу.
Низьковуглецеві технології	Low-carbon technology [20]	це технології, спрямовані на зменшення викидів парникових газів. Як галузь важко визначити, оскільки вони охоплюють багато різних аспектів бізнесу та культури. Наприклад, енергетику (відновлювані джерела енергії, використання відходів як енергетичної сировини, альтернативні види палива); екологічні товари та послуги (переробка, очищення води, забруднення повітря); скорочення рівня діоксиду вуглецю в атмосфері (захоплення та зберігання вуглецю, транспортні засоби, що працюють на альтернативних видах палива, будівельні технології); клімато-орієнтоване сільське господарство та ін.
Обмежений обробіток ґрунту	Reduced tillage [22]	Див. Система мінімального обробітку ґрунту (Mini-till)
Озон	Ozone [20]	Газоподібна складова атмосфери, що складається з триатомних молекул кисню. У тропосфері він уворюється як природним шляхом, так і в результаті фотохімічних реакцій із залученням газів, що виникають в результаті діяльності людини (смог). Тропосферний озон відноситься до парникових газів. У стратосфері озон утворюється в результаті взаємодії ультрафіолетового випромінювання сонця та молекулярного кисню (O ₂). Стратосферний озон відіграє визначальну роль у радіаційній рівновазі стратосфери. Концентрації озону найвища в озоновому шарі Землі.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Озонова діра	Ozone hole [28]	див. Озоновий шар
Озоновий шар	Ozone layer [28]	Частина стратосфери, в якій концентрація озону досягає максимального значення, називається озоновим шаром. Вона розташована на висоті від 12 до 40 км з максимумом концентрації озону на висоті приблизно 20-25 км. Цей шар виснажується в результаті антропогенних викидів хлористих і бромистих з'єднань. Щороку навесні в Південній півкулі, в районі Антарктики, відбувається тимчасове сильне виснаження озонового шару, що також обумовлено дією хлористих і бромистих з'єднань антропогенного походження в поєднанні зі специфічними метеорологічними умовами в цьому районі. Це явище отримало назву озонової діри.
Опустелювання	Desertification [3]	Деградація земель у посушливих, напівпосушливих і сухих субгумідних районах у результаті дії різних факторів, включаючи зміну клімату і діяльність людини
Органічний вуглець ґрунту	Soil organic carbon [6]	Частина природного циклу вуглецю. Світові запаси ґрунту містять в собі приблизно вдвічі більшу кількість вуглецю, ніж міститься в атмосфері та рослинності. На органічний вуглець в ґрунті приходиться в середньому менше 5% від маси верхніх шарів ґрунту, кількість якого зменшується з глибиною. За даними Організації наукових і промислових досліджень Співдружності, в дощових лісах або цілинних ґрунтах вміст органічного вуглецю в ґрунті може перевищувати 10%, в той час як в бідніших або ґрунтах, які інтенсивно експлуатуються, вміст може бути меншим за 1%.
Орні землі (рілля)	Cropland [22]	включають площі, які використовуються для виробництва культур, які пристосовані до місцевих умов. До культивованих орних земель відносять землі, на яких вирощуються просапні або дрібнозерністі культури, а також інші землі, наприклад, сінокоси і пасовища, які перебувають у сівозміні з просапними або дрібнозерністими культурами.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Осадження азоту	Nitrogen deposition [22]	описує надходження хімічно активного азоту з атмосфери в біосферу як у вигляді газів, сухого осадження, так і у вигляді опадів у вигляді мокрого осадження. Підвищене осадження реактивного азоту є наслідком глобальних викидів окисленого азоту (NO, HNO ₃ і NO ₂ - більш званого як NO _x) в результаті спалювання викопних видів палива та зниження N (NH _x) з сільськогосподарських джерел.
Основні кліматичні змінні	Essential climate variables [37]	Див. Кліматичні змінні
Оцінка впливу	Impact Assessment [20]	Практика визначення та оцінки в грошовому та/або негрошовому вираженні наслідків зміни клімату на природні та людські системи.
Оцінка ризиків	Risk assessment [38]	Термін, що використовується для опису загальних процесів чи методів: 1) Визначення небезпеки та факторів ризиків, які можуть заподіяти шкоду (виявлення небезпеки); 2) Аналіз та оцінка ризиків, пов'язаних із цією небезпекою (аналіз ризику та оцінка ступеню ризику).
Паризька угода ⁶	Paris Agreement [23]	Угода в рамках Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (РКЗК ООН) щодо регулювання заходів із скорочення викидів парникових газів, а також інших заходів щодо запобігання та адаптації до зміни клімату та фінансових механізмів їх впровадження та регулювання.
Парникові гази (ПГ)	Greenhouse gases (GHGs) [23]	Атмосферні гази, що є причиною глобального потепління та зміни клімату. Основні парникові гази: двоокис вуглецю (CO ₂), метан (CH ₄) та оксид азоту (N ₂ O). Менш поширеними, але дуже сильнодіючими парниковими газами є гідрохлорфторвуглеводні (HFCs), перфторвуглеводні (PFCs), гексафторид сірки (SF ₆) та трифторид азоту (NF ₃).

⁶ Паризька угода - основний діючий документ, що визначає міжнародну політику у сфері запобігання зміні клімату та адаптації до неї на міжнародному рівні. Станом на 26 липня 2016 року, угоду підписали 177 країн та Європейський Союз. 22 з цих країн ратифікували угоду. Україна підписала Угоду 22 квітня 2016 року в м. Нью-Йорк. Верховна Рада України її ратифікувала 14 липня 2016 року. Закон «Про ратифікацію Паризької угоди» прийнятий 1 серпня 2016 року. https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Передача технологій	Technology transfer [55]	Обмін знаннями, апаратним та відповідним програмним забезпеченням, фінансами та товарами серед зацікавлених сторін, що призводить до поширення технології з метою запобігання або адаптації до зміни клімату. Термін охоплює як розповсюдження технологій, так і технологічне співробітництво між країнами та всередині країн.
Перепрофілювання земельних угідь	Land conversion [22]	Зміна та трансформація природних ландшафтів та земельних угідь в менш природні та більш керовані для здійснення людської діяльності. Процес перепрофілювання земельних угідь переважно обумовлений платою за землю та іншими економічними вигодами, що власники та користувачі отримують від землі.
Переломний момент	Tipping point [13]	Момент (точка) зміни властивостей системи, після настання якого система реорганізується, часто різко, без можливості повернення до попереднього стану, не залежно від зусиль спрямованих на повернення до попереднього стану. Для кліматичної системи він характеризується критичним порогом переходу глобального або регіонального клімату з одного стабільного стану в інший стабільний стан. Настання переломного моменту часто носить незворотній характер. [13]
Підземні води	Groundwater [45]	це води, які залягають нижче поверхні Землі та заповнюють всі або частину проміжків, пор, тріщин, пустот в ґрунтах або геологічних шарах. Їх також називають підґрунтовими водами, щоб відрізнити їх від поверхневих вод, які знаходяться у великих резервуарах, таких як океани чи озера, або які течуть по суші в потоках. Поверхневі та підґрунтові води пов'язані між собою через гідрологічний цикл (безперервна циркуляція води в системі Земля-атмосфера).
Підхід для формування значних запасів вуглецю	High Carbon Stock (HCS) Approach [46]	Це методологія, що дозволяє виокремлювати (вирізняти) лісові площі, що стримують зростання кількості деградованих земель з низьким рівнем вуглецю та низьким ступенем біорізноманіття. Методологія була розроблена з метою забезпечення практичного, прозорого, надійного і науково обґрунтованого підходу, широко прийнятого для виконання зобов'язань щодо припинення знеліснення в тропіках за одночасного дотримання прав та збереження засобів існування місцевого населення.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Поглинання	Sink [22]	Будь-який процес, вид діяльності або механізм, який адсорбує парниковий газ, аерозоль або прекурсор парникового газу з атмосфери
Погода	Weather [22]	це стан нижнього шару атмосфери в даній місцевості в певний момент (або проміжок) часу щодо температури повітря, стану хмарності, сухості, кількості сонячної радіації, вітру та кількості опадів тощо.
Пожежна небезпека	Wildfire hazard [22]	Фізична ситуація яка є потенційно небезпечною для життя людей або заподіяння матеріальних збитків. Пожежну небезпеку можна якісно описати як пожежо-небезпечне середовище, сформоване наявністю палива, відповідної погоди, топографічних умов та потенційних джерел займання - з ризиком заподіяння шкоди чи збитку.
Покращене управління відходами тваринництва	Improved livestock waste management [6]	<p>Підхід до утилізації відходів тваринництва для зменшення викидів парникових газів та зменшення виробництва інших забруднюючих речовин, таких як шкідливі збудники та запах, з метою захисту довкілля.</p> <p>Варіанти запобігання наслідків викидів парникових газів включають поглинання метану за допомогою колекторів біогазу для накриття сховищ гною⁷.</p>
Покращення конверсії корму	Improved feed conversion ratios [6]	це технології виробництва кормів, що зменшують кількість кормів, які необхідні на одиницю продукції тваринництва
Політика у сфері зміни клімату	Climate-change policy [23]	Охоплює політики сформовані спеціально для боротьби зі зміною клімату. За масштабом розрізняють локальну, національну чи міжнародну політику. В більш широкому плані, вони поділяються на дві категорії; 1) такі, що призначені для мінімізації ступеня зміни клімату – запобігання зміні клімату - і такі, що мають намір мінімізувати ризики та скористатися новими можливостями - адаптація до зміни клімату.

⁷ Також, сепарування суспензії може розглядатись, як корисний інструмент для зменшення вмісту сухої речовини та збільшення вмісту легкодоступного азоту в гною до моменту внесення його в якості добрива.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Політики та заходи (ПЗ)	Policies and measures (PaMs) [60]	загалом визначається як рішення або ряд рішень уряду та розроблені практичних дій щодо реалізації цих політичних рішень. Відповідно до національних керівних принципів подання повідомлень, впровадженими політиками та заходами вважаються ті, для яких застосовується одна або декілька з наступних умов: (1) діє національне законодавство; (2) укладено одне або декілька добровільних угод; (3) виділені фінансові ресурси; та (4) мобілізовані людські ресурси. Прийнятими ПЗ вважаються ті, відносно яких було прийнято офіційне рішення уряду з чітким зобов'язанням приступити до реалізації. Запланованими ПЗ вважаються ті варіанти, які знаходяться на стадії обговорення і мають реальну можливість бути прийнятими та реалізованими в майбутньому.
Посухи	Droughts [22]	<p>Природне явище, що виникає, коли кількість опадів є значно нижчою звичайних зафіксованих рівнів. Це призводить до порушення гідрологічної рівноваги, та має негативні наслідки для рослинництва, тваринництва та інших секторів людської діяльності.</p> <p>Посуха має як прямі, так і непрямі наслідки, адже безпосередньо знижує врожайність у рослинництві, та опосередковано призводить до втрати робочих місць, збитків для бізнесу та фермерських спільнот в усьому світі. Науковці оцінюють посуху як відхилення від середньої кількості опадів (усереднені показники за попередні 30 років). Науковці оцінюють посуху за допомогою індексу інтенсивності посухи Палмера. Показники нормальних кліматичних умов варіюються від +0,5 (вологий) до -0,5 (сухий). Показники нижче -0,4 вже вказують на посуху. Показники нижче -0,6 трапляються вкрай рідко.</p>
Потенціал глобального потепління (ПГП)	Global Warming Potential (GWP) [22]	Коефіцієнт, що розраховується відповідно до комбінованого ефекту від перебування в атмосфері парникових газів протягом різних періодів часу та їхнього відносного впливу щодо поглинання вихідного інфрачервоного випромінювання та визначає ступінь впливу різних парникових газів на глобальне потепління.
Потенціал первинної продуктивності землі	Land's potential net primary production (NPP) [22]	Кількість вуглецю, накопиченого в результаті фотосинтезу за мінусом кількості викидів, що надійшли в атмосферу в результаті дихання рослин протягом певного періоду часу за відсутності землекористування

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Прогнози викидів	Emission projections [3]	Прогноз майбутніх обсягів викидів на основі певних припущень
Продовольчі втрати та харчові відходи	Food losses and waste [22]	це продукти харчування (продовольство), які були виготовлені з метою споживання людиною, проте згодом вони були видалені ("випали") із харчового ланцюга.
Проекції зміни клімату	Climate projection [20]	Проекції зміни клімату – симуляційне моделювання реакції клімату на запропоновані сценарії майбутніх викидів або концентрацію парникових газів і аерозолів отримані в результаті кліматичного моделювання. Проекції кліматичних змін відрізняються від кліматичного прогнозування тим, що зазвичай використовують вже розроблені сценарії викидів, концентрацій радіаційного впливу, який, в свою чергу, ґрунтується на припущеннях, що стосуються, наприклад, майбутніх соціально-економічних змін і технологічних розробок, які можуть або не можуть бути реалізовані.
Промислова революція	Industrial Revolution [23]	Період швидкого зростання промисловості з далекосяжними соціальними та економічними наслідками, який розпочався в Англії у другій половині 18 століття і поширився на Європу, а потім також і на інші країни, включаючи США. Винахід парової машини був важливим поштовхом даного розвитку. Промислова революція поклала початок прискореному використанню викопних видів палива та викидів, зокрема, вуглекислого газу. Міжурядова група експертів з питань зміни клімату у четвертій (AR4) та п'ятій (AR5) доповідях про оцінку зміни клімату, дещо довільно, віднесли термін допромисловий та промисловий до періодів до та після 1750 року відповідно.
Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату (РКЗК ООН)	United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) [23]	Міжнародна екологічна угода, щодо якої було досягнуто домовленості на Конференції Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища і розвитку, неофіційно відомої як Саміт Землі, в Ріо-де-Жанейро на з 3 по 14 червня 1992 року.
Регіональний клімат	Regional climate [3]	Погодні умови, які впливають на значну географічну територію, спричинюючи більший ефект, ніж від локальних кліматичних впливів, такі як морські бризи, але набагато менший, ніж від глобального клімату Землі. Іноді клімат окремого регіону може бути ідентифікований на підставі особливостей, відмінних від інших кліматичних умов.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Результати запобігання зміні клімату	Mitigation outcomes	Сумарне скорочення та видалення викидів від усіх видів діяльності, що виражається умовними тонами двоокису вуглецю і визнані частиною національно визначеного внеску.
Результати запобігання зміні клімату, що передаються на міжнародному рівнію	Internationally transferred mitigation outcomes [23]	це складові нового механізму міжнародної торгівлі видами між Сторонами Паризької угоди.
Репрезентативні траєкторії концентрації (РТК)	Representative Concentration Pathways (RCPs) [22]	Сценарії, які включають часові ряди даних викидів і концентрацій всього набору парникових газів, аерозолів і хімічно активних газів, а також землекористування та рослинний покрив. Слово репрезентативний означає, що кожний РТК показує лише один з багатьох можливих сценаріїв, які призвели б до отримання конкретних характеристик радіаційного впливу. Термін траєкторія підкреслює, що розглядаються не тільки рівні довгострокових концентрацій, але також їхні можливі зміни, побудовані в часі для визначення кінцевого результату. При цьому використовуються різні рівні запобігання, що мають наслідки для адаптації.
Ресурсоефективність	Resource efficiency [3]	Максимально ефективне використання всіх ресурсів фінансових, матеріальних, людських, особою або організацією для ефективного функціонування при мінімальних витратах природних ресурсів. Тобто, стале використання обмежених ресурсів Землі при мінімальній впливі на навколишнє середовище.
Ризик	Risk [38]	Ймовірність настання несприятливих наслідків для людських та природних систем в результаті кліматичної небезпеки, що може виникнути як результат взаємодії небезпечних явищ, та вразливості і стійкості системи, що піддається впливу. Ризик об'єднує ймовірність виникнення небезпеки та масштаб її наслідків. Ризик також може описувати потенційні негативні наслідки адаптації або реагування на наслідки щодо запобігання зміні клімату.
Ризик катастроф	Disaster risk [32]	виражається як ймовірність загибелі людей, каліцтва чи знищень та пошкоджень внаслідок настання катастроф за певний період часу. Тому розглядається як поєднання ступеню та частоти виникнення небезпеки, кількості людей і майна, що знаходяться в небезпеці, а також їхньої вразливості до збитків.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Селекція тварин	Animal breeding [6]	Стратегія підвищення продуктивності тварин і, таким чином, зниження інтенсивності викидів метану
Система мінімального обробітку ґрунту (Mini-till)	Minimum tillage (min-till) [29]	Практика максимально можливого обмеження загального обробітку ґрунту для вирощування нового врожаю і/або боротьби з бур'янами або внесення добрив. Дана практика є проміжною ланкою між традиційним обробітком ґрунту та системою нульового обробітку. Кількість рослинних решток на поверхні ґрунту відзначається як важлива характеристика і мета систем мінімального або обмеженого обробітку ґрунту.
Система нульового обробітку ґрунту	No tillage/No till [22]	це система обробітку ґрунту, в якій насіння безпосередньо вноситься в попередньо підготовлену лунку в ґрунті без іншого обробітку ґрунту. Така система передбачає висівання шляхом відкриття вузької щільної траншеї або смуги достатньої ширини та глибини лише для закладання насінневого матеріалу. Окрім того, збереження на полі покривної культури та дотримання сівозміни є іншими безумовними компонентами системи. Інший обробіток ґрунту не проводиться. Звичайна обробка ґрунту повністю перевертає ґрунт, тоді як за нульового обробітку відбувається лише незначне порушення ґрунту, а рештки попередніх культур в основному залишаються на поверхні ґрунту як мульча. Системи обробітку, при яких обробляється та перемішується більше 50% поверхні ґрунту під час висіву насіння, не можуть бути віднесені до нульових систем.
Система обмеження і торгівлі квотами на викиди	Cap and trade [24]	є загальним терміном для урядової регуляторної програми, розробленої для обмеження загального рівня викидів певних хімічних речовин, зокрема двоокису вуглецю, внаслідок промислової діяльності.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Система раннього оповіщення	Early Warning Systems [23]	<p>Технологія та пов'язані з нею політики та процедури, призначені для прогнозування та пом'якшення шкоди від стихійних і антропогенних лих та інших небажаних подій. Системи раннього оповіщення про природні катастрофи включають в себе системи, призначені для повеней, землетрусів, лавин, цунамі, торнадо, зсувів та посухи. Існують інші системи для різних подій, включаючи пуски ракет, дорожні умови та спалахи захворювань. Міжнародна стратегія зменшення небезпеки від стихійних лих Організації Об'єднаних Націй рекомендує, щоб системи раннього оповіщення мали наступні чотири компоненти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Знання про ризики: дані слід систематично збирати та аналізувати та проводити оцінки ризиків. • Служба моніторингу та попередження: повинні бути створені системи для моніторингу катастроф та надання послуг раннього оповіщення. • Поширення та комунікація: інформація про ризик та повідомлення раннього оповіщення повинні бути доставлені. • Можливість реагування: повинні бути створені системи для реагування на події.
Сільськогосподарська система збереження рештків	Residue farming [36]	Це система посіву, із зменшеним обробітком ґрунту, із метою збереження решток сільськогосподарських культур на поверхні поля
Смуговий обробіток ґрунту (Стріп-тіл або смугова оранка)	Strip tillage [29]	відноситься до практики обробітку ґрунту вузькими смугами до або разом із застосуванням сівалки, таким чином, що насіння висівається в смуги обробленого ґрунту, а ґрунт між смугами посіву залишається незайманим. Смуговий обробіток ґрунту також відноситься до загального обробітку більш широкими смугами землі по контуру (шириною 100 або більше метрів), розділеного широкими обробленими смугами, як засіб контролю ерозії на основі обробітку ґрунту.
Соціально-економічні сценарії	Socio-economic scenario [20]	Сценарій, який описує можливе майбутнє з точки зору населення, валового внутрішнього продукту (ВВП) та інших соціально-економічних чинників, пов'язаних з розумінням наслідків зміни клімату.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Спеціальний фонд для боротьби зі зміною клімату	Special Climate Change Fund (SCCF) [60]	Цей фонд створено для фінансування проектів, пов'язаних з адаптацією до зміни клімату; передачею технологій та нарощування потенціалу; в сфері енергетики, транспортування, лісового господарства, сільського господарства, промисловості та секторах поводження з відходами; та економічній диверсифікація. Цей фонд повинен доповнювати інші механізми фінансування реалізації Конвенції (РКЗК ООН). Глобальному екологічному фонду (ГЕФ), як органу, який управляє фінансовим механізмом Конвенції, доручено здійснювати керівництво цим фондом.
Спільні підходи щодо запобігання та адаптації до зміни клімату	Joint mitigation and adaptation [23]	Рішення розроблені для ефективного просування неринкових підходів з урахуванням вигод щодо запобігання та адаптації до зміни клімату за рахунок інтегрованого та сталого управління лісами та іншими природними системами.
Стале землекористування	Sustainable Land Management [22]	Рациональне управління та використання земельних ресурсів, включаючи ґрунт, воду, живі організми і рослини, для виробництва товарів та для задоволення мінливих потреб людини, при одночасному забезпеченні довготривалого виробничого потенціалу цих ресурсів і підтримання їх екологічних функцій.
Стале сільське господарство ⁸	Sustainable agriculture [65]	Управління та збереження природно-ресурсної бази та орієнтація на технологічні зміни таким чином, щоб забезпечити постійне задоволення потреб людини для нинішніх та майбутніх поколінь.
Стале управління лісами	Sustainable Management of Forests [22]	Оптимізація вигод від лісокористування, включаючи деревину та внесок в забезпечення продовольчої безпеки з метою задоволення потреб суспільства в такий спосіб, щоб зберігати та підтримувати лісові екосистеми на користь теперішнього та майбутніх поколінь.
Сталість	Sustainability [52]	Стан глобальної системи, включаючи екологічні, соціальні та економічні аспекти, за якого задоволення потреби нинішнього покоління не загрожує здатності майбутніх поколінь задовольняти свої власні. Екологічні, соціальні та економічні аспекти, які взаємодіють між собою та є взаємозамінними, часто називають трьома вимірами сталості.

⁸ До практик сталого сільського господарства належать практики нульового та мінімального обробітку ґрунту, органічне землеробство та інші. Тривале землеробство із застосуванням традиційних практик обробітку ґрунту призводить до виснаження ресурсів та неефективного ведення сільського господарства.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Стихійні лиха	Natural hazards [38]	<p>Природні фізичні явища, спричинені швидкими або повільними настаннями подій, які можуть бути:</p> <ul style="list-style-type: none"> • геофізичного походження (землетруси, зсуви, цунами та вулканічна активність); • гідрологічного походження (лавини та паводки); • кліматологічними (екстремальні температури, посуха та пожежі); • метеорологічними (циклони та бурі та/або хвильові сплески) або біологічними (епідемії та нашествия комах та/або тварин).
Стійкість	Resilience [3]	<p>Здатність взаємопов'язаних соціальних, економічних і екологічних систем протистояти небезпечному явищу або тренду, або порушенню певного стану, реагуючи або реорганізовуючись при цьому такими способами, завдяки яким ці системи зберігають свою головну функцію, ідентичність і структуру, зберігаючи одночасно здатність до адаптації, навчання та трансформації.</p>
Стік	Runoff [38]	<p>У гідрології визначається як кількість води, що впадає в поверхневі потоки. Під стоком розуміють не лише води, які переміщуються по земній поверхні та через канали, щоб дістатися до водного потоку, але і проміжні води, які проникають в товщу ґрунту і рухаються під дією сили тяжіння до русла (завжди вище основного рівня ґрунтових вод) і врешті-решт, впадають у водойму. Також до стоку відносяться підземні води, що впадають в потоки. Стік, що складається повністю з ґрунтових вод, називається ґрунтовий стік або стік за умови гарної погоди, і він виникає там, де русло перетинається з рівнем ґрунтових вод.</p>
Сторона	Party [23]	<p>Держава (або Регіональна організація економічної інтеграції), яка виражає в міжнародному плані свою згоду на обов'язковість для неї договору і для якої договір є чинним</p>

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Сторони Додатку I РКЗК ООН	Annex I Parties [19]	Група країн, зазначених у Додатку I до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, включає усі індустріалізовані країни, які входили до Організації економічного співробітництва та розвитку у 1992 році, а також країни в яких відбувається процес переходу до ринкової економіки, до яких входить Російська Федерація країни Балтії та декілька країн Центральної та Східної Європи.
Сторони Додаток II	Annex II Parties [19]	Група країн, які входили до Організації економічного співробітництва та розвитку, зазначених у Додатку I до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, за винятком країн, в яких відбувається процес переходу до ринкової економіки. Сторони, включені до додатку II, зобов'язались надавати фінансові ресурси країнам, що розвиваються, щоб вони могли проводити заходи зі скорочення викидів в рамках РКЗК ООН та допомагати їм адаптуватися до несприятливих наслідків зміни клімату. Крім того, вони повинні здійснювати всі практичні кроки для сприяння розвитку та передачі екологічно безпечних технологій країнам в яких відбувається процес переходу до ринкової економіки та країнам, що розвиваються.
Стратегія низьковуглецевого розвитку (CHBR)	Low Carbon Development Strategy [22]	це інтегрована стратегія, яка охоплює кожен із трьох базових положень сталого розвитку. Вона спрямована на впровадження ініціатив сталого розвитку, включаючи подолання зміни клімату, запобігання зміні клімату та належному сприянню реалізації заходів щодо адаптації до зміни клімату.
Стрімкі темпи зміни клімату	Runaway climate change [39]	це процеси у кліматичних системах, що можуть раптово погіршитися та призвести до «переломного моменту», після проходження якого вже зупинити або повернути назад зміну клімату стає майже неможливим.
Сценарій спільного соціально-економічного розвитку (CCSER) 1[22]	Shared Socioeconomic Pathway (SSP)1 [22]	Передбачає максимальну величину та зниження чисельності населення (~ 7 мільярдів в 2100 році), високий рівень доходів і скорочення нерівності, ефективно регулювання землекористування, мінімізація ресурсоємності споживання, зокрема, продуктів харчування, вироблених в системах з низьким рівнем викидів ПГ та скорочення харчових відходів, вільна торгівля, екологічно чисті технології та спосіб життя. У порівнянні з іншими варіантами, CCSER 1 передбачає незначний рівень викликів щодо запобігання та адаптації до зміни клімату (тобто, має високу адаптивну здатність).

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Сценарій спільного соціально-економічного розвитку (СССЕР) 2	Shared Socioeconomic Pathway (SSP)2	Передбачає середній приріст населення (~ 9 мільярдів в 2100 році, середній рівень доходів, технологічний прогрес, виробництво та споживання що є продовженням минулих тенденцій, і відбувається лише поступове скорочення нерівності життя. У порівнянні з іншими варіантами, СССР 2 передбачає середній рівень викликів, пов'язаних із запобіганням та адаптації до зміни клімату (тобто, має середню адаптивну здатність).
Сценарій спільного соціально-економічного розвитку (СССЕР) 3	Shared Socioeconomic Pathway (SSP)3	Передбачає високу чисельність населення (~ 13 мільярдів в 2100 році), низький рівень доходів та збереження високої нерівності, матеріаломістке споживання та виробництво, бар'єри в торгівлі та повільні темпи технологічних змін життя. У порівнянні з іншими варіантами, СССР 3 має значні перепони щодо впровадження заходів із запобігання та адаптації до зміни клімату (тобто, має низьку адаптивну здатність).
Сценарій спільного соціально-економічного розвитку (СССЕР) 4	Shared Socioeconomic Pathway (SSP)4	Передбачає середній приріст населення (~ 9 мільярдів в 2100 році), середній рівень доходу, але значну нерівність у регіонах та між ними. У порівнянні з іншими варіантами, СССР 4 передбачає незначні перепони щодо впровадження заходів запобігання зміні клімату, але має серйозні проблеми з адаптацією (тобто, має низьку адаптивну здатність).
Сценарій спільного соціально-економічного розвитку (СССЕР)5	Shared Socioeconomic Pathway (SSP)5	Передбачає максимальну величину та зниження чисельності населення (~ 7 мільярдів в 2100 році), високий рівень доходу, скорочення нерівності та вільну торгівлю. Цей варіант також передбачає матеріаломістке виробництво, споживання та спосіб життя. У порівнянні з іншими варіантами, СССР 5 має серйозні проблеми із щодо впровадження заходів із запобігання зміні клімату, проте із незначними перешкодами щодо адаптацією (тобто, висока адаптивна здатність).
Сценарії	Scenario [20]	Ймовірний опис можливих шляхів майбутнього розвитку на основі узгодженого і внутрішньо послідовного набору припущень щодо ключових рушійних сил, таких як, наприклад, темпи технологічних змін, ціни та взаємозв'язків. Слід зазначити, що сценарії не є ні передбаченнями, ні прогнозами, проте вони корисні для формування уявлення про наслідки ситуацій і подій.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Сценарії розвитку, що забезпечують стійкість до зміни клімату	Climate-resilient development pathways (CRDPs) [23]	Траєкторії, які зміцнюють сталий розвиток у багатьох масштабах та намагаються викоринювати бідність шляхом справедливих переходів та трансформацій у суспільстві та системах, одночасно зменшуючи загрозу зміни клімату через запобігання, адаптацію та стійкість до кліматичних змін. Ці сценарії включають стратегії, варіанти і дії, які мінімізують зміну клімату та її наслідки. Крім того, вони також включають дії, спрямовані на забезпечення реалізації та підтримки ефективного управління ризиками та адаптації до них (висока впевненість; середній ступінь достовірності, високий ступінь згоди).
Сценарії спільного соціально-економічного розвитку (СССЕР)[22]	Shared Socioeconomic Pathways (SSPs) [22]	Сценарії прогнозованих соціально-економічних глобальних змін до 2100 року. Вони використовуються для розрахунку сценаріїв викидів парникових газів з використанням різних кліматичних політик. На даний момент ідея сценаріїв спільного соціально-економічного розвитку розроблена як основа для нових сценаріїв викидів та соціально-економічних сценаріїв. СССР - це один з набору шляхів, які описують альтернативне майбутнє соціально-економічного розвитку за відсутності втручання кліматичної політики. Поєднання соціально-економічних сценаріїв на основі СССР, та кліматичних прогнозів на основі репрезентативної траєкторії концентрації (РТК) має забезпечити корисну інтегровану основу для впливу на клімат і аналізу політики.
Температурний поріг	Temperature goal [23]	Довгострокова глобальна ціль стримання зростання глобальної середньої температури значно нижче 2° С до доіндустріального рівня, а також максимізація зусиль з метою обмеження зростання температури до 1,5° С до доіндустріального рівня.
Температурний рекорд	Temperature overshoot [20]	Тимчасове перевищення певного рівня глобального потепління

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Теплова хвиля	Heatwave [22]	Період аномальної спеки. Теплові хвилі мають велику кількість визначень, які в деяких випадках дублюються. Однак не існує універсальних визначень для теплової хвилі, оскільки вона стосується конкретної області та певного часу року. Насправді середні температури в одному регіоні можуть вважатися умовами теплової хвилі в іншому. Наприклад, середній день у Середземномор'ї вважатиметься умовами теплової хвилі у Північній Європі.
Техногенні небезпеки	Technological hazard [55]	відносяться до небезпек зумовлених технологічними чи виробничими умовами. До них відносяться нещасні випадки, небезпечні процеси, дефіцит інфраструктури та конкретні людські дії, які можуть спричинити смерть, травми, хвороби чи інші необоротні наслідки для здоров'я, а також загрожують втратою майном, засобів до існування та послуг, провокуючи соціальні чи економічні розлади та завдаючи шкоди навколишньому середовищу. Термін синонім «Антропогенна небезпека»
Технології запобігання та адаптації до зміни клімату	Technologies for mitigation and adaptation [55]	Усі технології, які можна відповідно застосувати з метою мінімізації викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату
Технологічні потреби та оцінка потреб	Technology needs and needs assessment [55]	Комплекс заходів, що проводяться за ініціативою самих країн, які розпізнають та визначають пріоритетні технологій щодо запобігання та адаптації до зміни клімату Сторін, зокрема країн, що розвиваються, крім Сторін, які є розвиненими країнами, та інших розвинених країн, які є Сторонами Додатку II. Вони залучають різних зацікавлених сторін до консультативного процесу та визначають перешкоди для передачі технологій та заходи для подолання цих перешкод шляхом галузевого аналізу. Ці заходи можуть стосуватися м'яких і жорстких технологій запобігання та адаптації до зміни клімату, визначення варіантів регулювання і розробки фіскальних та фінансових стимулів і нарошування потенціалу.
Технологія анаеробного зброджування (переробки)	Anaerobic digestion technology [6]	Процес мікробного розкладання органічної маси, включаючи гній, у контейнерах у вологому середовищі в анаеробних умовах (за відсутності кисню) для отримання метану, який може бути використаний для виробництва теплової та електроенергії.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Торфовища ⁹	Peatlands ¹⁰ [22]	Область з природно накопиченим шаром торфу на поверхні (з рослинним покривом або без). Відповідно до різних визначень, цей шар повинен бути товщиною не менше 30 см, щоб ґрунт був класифікований як торф.
Традиційна система обробітку ґрунту	Conventional tillage [22]	Система обробітку ґрунту, що використовує оранку для підготовки ґрунту під посів та боротьби з бур'янами. Контекст: як правило, включає послідовність обробітку ґрунту, наприклад, оранку і боронування, для отримання тонкого насіннєвого ложа, а також видалення більшості рослинних решток з попереднього врожаю.
Традиційне сільське господарство	Conventional farming [22]	Системи землеробства, яка включає використання синтетичних хімічних добрив, пестицидів, гербіцидів та інших потенційно небезпечних речовин, генетично модифікованих організмів, концентрованих кормів для годівлі тварин, важкого зрошення, інтенсивного обробітку ґрунту або виробництва концентрованої монокультури. Таким чином, традиційне сільське господарство, як правило, є високоресурсним та енергоємним, але також і високопродуктивним.
Траєкторії поширення викидів	Emission pathways [31]	<p>Змодельовані траєкторії глобальних антропогенних викидів протягом 21 століття. Траєкторії поширення викидів класифікують, за наступними групами, що вказують на відповідні температурні зміни протягом 21 століття, які вони спричинятимуть або до яких можуть призвести:</p> <p>«відсутність перевищення» (ймовірність обмеження глобального потепління нижче 1,5 ° C 50% і вище);</p> <p>«1,5 ° C обмежене перевищення» (обмежують прогрівання нижче 1,6 ° C і повертаються до 1,5 ° C до 2100);</p> <p>«вищий рівень перевищення» (перевищують 1,6 ° C, але повертаються до 1,5 ° C до 2100);</p>

⁹ Відповідно до їх походження, торфовища є великими сховищами вуглецю. Таким чином торфовища відіграють значну роль в уловленні та утриманні вуглецю.

¹⁰ Due to their formation, peatlands store a high amount of carbon and thus are effective carbon sinks.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Тропосфера	Troposphere [20]	Нижній шар атмосфери планети, висота якого сягає в середніх широтах до 10 км (в середньому від 9 км від поверхні в полярних широтах до 16 км — у тропіках та екваторіальних районах), в якому виникають хмари та відбуваються природні явища. У тропосфері температура, як правило, знижується з висотою.
Удобрення двоокисом вуглецю (CO ₂)	CO ₂ fertilization [22]	Посилення росту рослин в результаті підвищеної концентрації двоокису вуглецю в атмосфері. Інтенсивність реакції удобрення двоокисом вуглецю залежить від наявності поживних речовин та води.
Уловлювання та зберігання вуглецю (УЗВ)	Carbon capture and storage (CCS) [22]	Процес захоплення та зберігання двоокису вуглецю (CO ₂) до моменту потрапляння його в атмосферу. Дана технологія дозволяє захоплювати до 90% двоокису вуглецю, що виділяється, спалюючи викопні види палива при виробництві електроенергії та виробничих процесах, таких як виробництво цементу.
Управління викидами	Carbon management [24]	Ведення та розвиток тих сегментів бізнесу котрі орієнтовані на скорочення собівартості за рахунок мінімізації: енергозатрат, використання сировини та управління відходами. Для компаній з довгостроковими стратегіями розвитку, яка має віддану конкретній цілі довгострокову бізнес-стратегію, управління викидами є пріоритетом.
Управління луками та пасовищами	Grazing management [43]	<p>Управління процесами в тваринництві з метою підвищення ефективності використання пасовищ та лук через управління випасами. На різних пасовищах випас можна використовувати для стимулювання росту рослин та підтримки продуктивності.</p> <p>Управління пасовищами повинно бути частиною управління ґрунтами, водою та поживними речовинами. Якщо залишати ці чинники поза увагою, пасовище може стати причиною серйозної деградації природних ресурсів.</p> <p>Природно, деякі пасовища можуть стати менш продуктивними з огляду на періоди дозрівання або на різних стадіях виробничого циклу. Важливо визнати це та відповідно скорегувати розподіл навантаження. Перевантаження ділянок в критичних моментах може призвести до незворотної шкоди пасовищам та необхідності повторного висіву.</p>

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Управління ризиками катастроф (УПК)	Disaster risk management (DRM) [32]	може розглядатись як реалізація концепції зниження ризику катастроф, оскільки УПК передбачає дії, спрямовані на досягнення мети зниження ризику.
Управління стадом у тваринництві	Animal and herd management [6]	Підходи, які можуть покращити продуктивність тварин, підвищити ефективність засвоєння кормів і тим самим знизити інтенсивність ентеральних викидів. Вдосконалення методів ведення тваринництва за допомогою заходів, що забезпечують належне вигодовування, покращують поживність кормів, відповідні стратегії годування та розмноження, регулярне підтримання здоров'я тварин та відповідальне використання антибіотиків може підвищити рівень розмноження, знизити смертність та знизити вік забою тварин. Усі ці заходи сприяють збільшенню обсягу виробленої продукції при незмінному рівні викидів.
Фенологія	Phenology [20]	Взаємозв'язок між біологічними явищами, які періодично повторюються (наприклад стадії розвитку, міграція), і кліматичними та сезонними змінами.
Цикл зворотного зв'язку	Feedback loop [39]	У циклі зворотного зв'язку підвищення температури Землі змінює навколишнє середовище такими способами, що впливають на швидкість потепління. Цикли зворотного зв'язку можуть бути позитивними (збільшуючи швидкість потепління) або негативними (зменшуючи). Коли арктичний морський лід тане, поверхня змінюється від світловідбиваючого яскраво-білого до більш темних кольорів, синього або зеленого, що дозволяє поглинати більше сонячних променів. Тому, чим менше льоду, тим ще більше льоду буде танути і це сприятиме потеплінню.
Цільові показники скорочення викидів	Emission reduction targets [23]	Базові рівні скорочення викидів, які ставлять за мету на визначений час
Чистий антропогенний потік двоокису вуглецю	Net anthropogenic flux of CO ₂ [20]	виникає коли в результаті людської діяльності у атмосферу потрапляє більше двоокису вуглецю ніж сумарно поглинається та скорочується в результаті такої діяльності.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Чисті від'ємні викиди	Net negative emissions [20]	виникають, коли в результаті людської діяльності з атмосфери виводиться більше парникових газів, ніж потрапляє в неї. Якщо задіяно декілька парникових газів, кількісна оцінка негативних викидів залежить від кліматичної метрики, обраної для порівняння викидів різних газів (таких як потенціал глобального потепління, потенціал глобальної зміни температури та інші, а також обраного часового горизонту).
Чисті нульові викиди CO ₂	Net zero CO ₂ emissions [20]	Чисті нульові викиди двоокису вуглецю (CO ₂) досягаються тоді, коли антропогенні викиди CO ₂ в усьому світі збалансовані антропогенними видаленнями CO ₂ протягом певного періоду.
Чорний (Технічний) вуглець	Black Carbon (BC) [20]	Види аерозолію, які оперативно визначаються на основі зміни коефіцієнта поглинання світла і хімічної активності і/або температурної стійкості. Іноді називається сажею. Чорний вуглець утворюється головним чином в результаті неповного згоряння викопних видів палива, біопалива та біомаси, але також він утворюється природним чином. Зберігається в атмосфері короткий строк (дні або тижні). Чорний вуглець є найсильнішим серед поглинаючих світло компонентів зважених частинок (ЗЧ) і викликає ефект потепління в результаті поглинання тепла в атмосфері і зменшення альбедо в разі його відкладення на льоду або снігу.
Чутливість	Sensitivity [20]	Рівень здатності системи або виду реагувати негативним або позитивним чином на вплив чи прояви зміни клімату. Вплив може бути прямим (наприклад зміна врожайності у відповідь на зміну середнього значення і діапазону температури або ж на її мінливість) або опосередкованим (наприклад збиток внаслідок частіших затоплень прибережних районів у зв'язку з підвищенням рівня моря).
Явища, що супроводжуються випаданням значної кількості опадів	Heavy precipitation events [22]	Значна кількість опадів визначається як максимальна річна кількість опадів за період п'яти послідовних днів. Тенденції розраховуються за період між 1960 та 2015 роками. Прогнозовані зміни у великому обсязі опадів визначаються як зміни в 95-му процентилі добових опадів (беруться до уваги тільки дні з кількістю опадів > 1 мм/день).

Посилання

1. International action on climate change . https://ec.europa.eu/clima/policies/international_en
2. Individual and political action on climate change. https://en.wikipedia.org/wiki/Individual_and_political_action_on_climate_change
3. Glossary IPCC SRCCL https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2019/08/2a-Glossary_FINAL.pdf
4. Dictionary of the English Language, Fifth Edition. Copyright © 2016 by Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company. Published by Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company <https://www.thefreedictionary.com/Acclimitization>
5. Source: IPCC Special Report. Glossary. p. 805. https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/sites/4/2019/11/11_Annex-I-Glossary.pdf
6. FAO. Climate-smart livestock production systems in practice. <http://www.fao.org/climate-smart-agriculture-sourcebook/production-resources/module-b2-livestock/chapter-b2-3/en/>
7. INSAM - The International Society for Agricultural Meteorology. <http://www.agrometeorology.org>
8. V. Murthy. Basic Principles on Agricultural Meteorology. 2015.
9. Introduction to Forestry and Natural Resources. 2013. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780123869012000117>
10. Afforestation. <http://en.de.termwiki.com/search.jsp?ns=en&key=Afforestation>
11. IPCC. https://archive.ipcc.ch/publications_and_data/ar4/wg2/en/annexessglossary-a-d.html
12. IPCC AR4.2007. https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/ar4_syr_full_report.pdf
13. AR5 Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Glossary. https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/WGIIAR5-AnnexII_FINAL.pdf
14. ICF background paper prepared for DfID.2011. Co Benefits of adaptation, mitigation and development. V1.1 14/02/2011. https://assets.publishing.service.gov.uk/media/57a08adee5274a31e0000806/DEW-Point_A0406_Jan2011_Co_Benefits_of_adaptation_v1-1.pdf
15. Adaptation to climate change: key terms. 2006. <http://www.oecd.org/environment/cc/36736773.pdf>
16. United Nations Framework Convention on Climate Change. <https://unfccc.int/resource/ccsites/zimbab/conven/text/art01.htm>
17. Productivity and Efficiency Measurement in Agriculture. FAO.2017. <http://www.fao.org/3/ca6428en/ca6428en.pdf>
18. Agricultural productivity. https://en.wikipedia.org/wiki/Agricultural_productivity
19. United Nation Climate Change. Parties & Observers. <https://unfccc.int/parties-observers>
20. Data Distribution Centre IPCC. Glossary. <https://www.ipcc-data.org/guidelines/pages/glossary/index.html>
21. Measuring and modelling soil carbon stocks and stock changes in livestock production systems. FAO. 2019. <http://www.fao.org/3/CA2934EN/ca2934en.pdf>
22. IPCC Special Report on climate change, desertification, land degradation, sustainable land management,

food security, and greenhouse gas fluxes in terrestrial ecosystems.

23. <https://www.ipcc.ch/srccl/>
24. https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/WGIIAR5-AnnexII_FINAL.pdf
25. Paris Agreement
26. https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf
27. <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>
28. UNDP. 2016. Carbon Markets. https://www.undp.org/content/dam/sdfinance/doc/Carbon%20Markets%20_%20UNDP.pdf
29. World Bank. 2019. Carbon Pricing Dashboard. <https://carbonpricingdashboard.worldbank.org/>
30. Carbon Tax Center. <https://www.carbontax.org>
31. UN SDG. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2019/05/climate-justice/>
32. FAO.2014. Building a common vision for sustainable food and agriculture <http://www.fao.org/3/a-i3940e.pdf>
33. FAO. Conservation Agriculture. 2017. <http://www.fao.org/3/a-i7480e.pdf>
34. The decoupling of economic growth from carbon emissions: UK evidence. Office for National Statistic. <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/uksectoraccounts/compendium/economicreview/october2019/thedecouplingofeconomicgrowthfromcarbonemissionsukevidence>
35. IPCC SR1.5. Global Warming of 1.5°C an IPCC special report on the impacts of global warming of 1.5 °C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty. Annex I: Glossary . 2019. https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/sites/2/2019/06/SR15_AnnexI_Glossary.pdf
36. UNISDR, 2015a. Global assessment report on disaster risk reduction 2015. <https://www.unisdr.org/we/inform/publications/42809>
37. Drought's Effect on the Economy and You. <https://www.thebalance.com/drought-definition-effects-examples-and-solutions-4157896>
38. UNDP. Early Warning System. 2018. <https://www.undp.org/content/dam/rbec/docs/UNDP%20Brochure%20Early%20Warning%20Systems.pdf>
39. Convention on Biological Diversity .2009. Ecosystem-based Approaches to Climate Change Adaptation. <https://docs.google.com/document/d/11MVpU2QcPrl9-sfnIVzOVZJOGjixeVTu/edit>
40. FAO, 2018: Climate-Smart Agriculture. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). Retrieved from: www.fao.org/climate-smart-agriculture
41. IPCC AR4. The Fourth Assessment Report (AR4). 2007. <https://www.ipcc.ch/>
42. IPCC, 2012a: Managing the Risks of Extreme Events and Disasters to Advance Climate Change Adaptation. A Special Report of Working Groups I and II of the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC).
43. BBC Climate change dictionary. <https://www.bbc.com/news/science-environment-48057733>
44. IPCC Guidelines for National Greenhouse Gas Inventories.2006. https://www.ipcc-nggip.iges.or.jp/public/2006gl/pdf/2_Volume2/V2_4_Ch4_Fugitive_Emissions.pdf

45. IPCC, 2012b: Meeting Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change Expert Meeting on Geoengineering
46. The Green Climate Fund. <https://www.greenclimate.fund>
47. Land Use, Land-Use Change and Forestry (LULUCF). <https://unfccc.int/topics/land-use/workstreams/land-use-land-use-change-and-forestry-lulucf>
48. Meat and Livestock Austria. Grazing Pasture. <https://www.mla.com.au/research-and-development/Grazing-pasture-management/improved-pasture/grazing-management/>
49. IPCC, 2011: Workshop Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change Workshop on Impacts of Ocean Acidification on Marine Biology and Ecosystems.
50. The high carbon stock approach. <http://highcarbonstock.org/the-high-carbon-stock-approach/>
51. Integrated pest management of major pests and diseases in eastern Europe and the Caucasus. FAO.2017. <http://www.fao.org/3/a-i5475e.pdf>
52. The global Climate Observing System. Essential Climate Variables. <https://gcos.wmo.int/en/essential-climate-variables/albedo>
53. IPCC. AR5 Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. <https://www.ipcc.ch/report/ar5/wg2/>
54. F. X. Johnson. Why land-based mitigation is key to net-zero emissions. Stockholm Environment Institute. <https://www.sei.org/perspectives/why-land-based-mitigation-is-key-to-net-zero-emissions/>
55. Sustainable Development Goals. UN. Low Carbon Development. <https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?menu=1448>
56. ISO Guide 82:2014, 3.1. Guidelines for addressing sustainability in standards. 2014. https://iso26000.info/wp-content/uploads/2016/04/ISO_Guide_82_2014E_new_format.pdf
57. UNDP. Mainstreaming Climate Change in National Development Processes and UN Country Programming. <https://www.undp.org/content/dam/undp/library/Environment%20and%20Energy/Climate%20Change/Adaptation/Guide%20Mainstreaming%20Climate%20Change%20Adaptation%202011.pdf>
58. Sustainable Development Goals. The co-benefits of climate change mitigation. http://www.unece.org/fileadmin/DAM/Sustainable_Development_No._2_Final_Draft_OK_2.pdf
59. UNFCCC. 2010. Technology Needs Assessment for Climate Change. Handbook for conducting. <https://unfccc.int/sites/default/files/1529e639caec4b53a4945ce009921053.pdf>
60. Environment Defense Fund. Clarifying the Role of Non-Carbon Benefits in REDD+. <http://blogs.edf.org/climatetalks/2013/08/19/clarifying-the-role-of-non-carbon-benefits-in-redd/>
61. UK Air Pollution Information System (APIS). <http://www.apis.ac.uk/>
62. University of Leicester. <https://www2.le.ac.uk/departments/geography/research/projects/tropical-peat-land/what-are-peatlands>
63. FAO, 2013: Food wastage footprint: Impacts on natural resources. Summary report. <http://www.fao.org/3/i3347e/i3347e.pdf>
64. UNFCCC – Glossary of climate change acronyms. <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-convention/glossary-of-climate-change-acronyms-and-terms#a>
65. UNFCC . What is the United Nations Framework Convention on Climate Change? <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-convention/what-is-the-united-nations-framework-convention-on-climate-change>

66. ISO, 2018: ISO 14044:2006. Environmental management – Life cycle assessment – Requirements and guidelines. International Standards Organisation (ISO). Retrieved from: www.iso.org/standard/38498.html
67. Pacific Climate Change Portal. Glossary. https://www.pacificclimatechange.net/glossary/letter_s
68. FAO. Carbon sequestration in dryland soils . <http://www.fao.org/3/y5738e/y5738e05.htm>
69. FAO. The FAO Strategic Programme articulates a policy vision for the contribution of food and agriculture to the 2030 Agenda for Sustainable Development. 2009. http://www.fao.org/docs/up/easypol/778/mainstream_clim_change_adaptation_agric_policies_slides_077en.pdf
70. FAO. Soil Organic Carbon Mapping Cookbook. 2018. <http://www.fao.org/3/I8895EN/i8895en.pdf>
71. Sorathiya L.M., Fulsoundar A.B., Tyagi K.K, Patel M.D., Singh R.R. Eco-friendly and modern methods of livestock waste recycling for enhancing farm profitability. 2014. International Journal of Recycling of Organic Waste in Agriculture. Vol.3. <https://link.springer.com/article/10.1007/s40093-014-0050-6>
72. High Residue Farming Under Irrigation. Washington State University. <http://csanr.wsu.edu/high-residue-farming-under-irrigation/>

